היינטיגער נומער האלט 8 זייטען.

№ 278 Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem פרייז 20 גראשען Lodzer Tageblat

לאָדזער טאָגעבלאַט

רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: פּיעטריקאָווער 16. טעלעפאָנען פון: רעדאַקציע 10057, פון אַדמיניסטראַציע 10047. || זונטאָג, כ"ח מרחשון תר"צ. || 1 grudnia 1929 r. || 22-טער יאָהרגאַנג.

געשטאָרבען דעפּוטאַט ד"ר לעאָן רייך

לעמבערג, 30 נאָוועמבער (יטא) דעפּוטאַט ד"ר לעאָן רייך איז פאַריגע וואָך פּלוצלונג שווער קראַנק געוואָרען. פיהרענדיג דעם פאָרזיץ אויף דער לאַנד-קאָנפערענץ פון די מזרח-גאַליציאַנישע ציוניסטען, איז ד"ר ל. רייך פּלוצלינג געפאַלען אין חלשות. די דאָקטוירים האָבען דערנאָך פעסטגעשטעלט, אַז ער איז קראַנק געוואָרען אויף "בלינדע קישקע". מען האָט איהם תיכף געמאַכט אַ אָפּעראַציע.

נאָך דער אָפּעראַציע איז אין געזונד-צושטאַנד פון ד"ר רייך איינגעטרעטען אַ געוויסע בעסערונג. אבער היינט 8 אָוועגד איז פּלוצלינג איינגעטרעטען אַ שווערע האַרץ-קאָמפּליקאַציע און זיין צושטאַנד איז געוואָרען האָפנונגסלאָז.

לעמבערג, 30. נאָוועמבער (יטא) 8.30 אָוועגד. ד"ר לעאָן רייך געפינט זיך אין אַ צושטאַנד פון גסיסה.

געשטאָרבען דעפּ. ד"ר רייך

לעמבערג, 30 נאָוו. (יט"א) 1.15 ביינאַכט איז געשטאָרבען איז עלטער פון 51 יאָהר דעפּוט. ד"ר לעאָן רייך.

ער האָט פיל מיטגעהאָלפען הערצל'ען ביים צוגויפרופען דעם ערשטען ציוניסטישען קאָנגרעס אין באַזעל און איז אויך געווען סעקרעטער פון ערשטען קאָנגרעס.

זינט דעמאָלסט האָט ד"ר לעאָן רייך פערנומען אַ אָנגעזעהענע אָרט אין דער אַלוועלטליכער ציוניסטישער בעוועגונג, געווען יאָהרען-לאַנג מיטגליד פון אַקציאָנס-קאָמיטעט און פיהרער פון די גאַליציאַנער ציוניסטען.

אין די לעצטע 2 סיים'ען פון פוילען איז ד"ר רייך געוועהלט געוואָרען אַלס דעפּוטאַט און ער האָט פערנומען אַ איי־נגעאַרטיגע שטעלונג אין פראַגען פון יודישער פּאָליטיק אין פוילען, וועלכע ער האָט עקשנות'דיג פערטיידיגט אַ בעת ער איז געווען פּרעזעס פון יודישען "קאָלאָ" אין סיים, אַז ווען די פּרעזעס איז איבערגעגאַנגען צו דעפּוט. יצחק גרינבוים, יבדל לחיים.

דעפּ ד"ר לעאָן רייך

ד"ר רייך איז אויך געווען טעטיג אַלס שריפטשטעלער און פּובליציסט, געשריבען יאָהרענלאַנג פּאָליטישע אַרטיקלען אין לעמבערגער "כווילא" "לעמבערגער טאָגבלאַט", "לאָדזשער טאָגעבלאַט" און "מאָמענט". די דאָזיגע אַרטיקלען זיינע האָבען זיך אויסגעצייכענט מיט דער רייכקייט פון זיין שפּראַך, מיט שלאָגענדע אַרגומענטען און מיט קעמפערישען טעמפּעראַמענט.

ד"ר רייך האָט אין לאָדז געהאַט פיל פּאָליטישע אָנהענגער און איז דאָ געווען זעהר בעליבט. די לאָדזשער יודען געדענקען נאָך ד"ר רייכ'ס פייערדיגע ציוניסטישע רעדעס מיט וועלכע ער האָט געמונטערט צו גרויסע ציוניסטישע מעשים. און די לעצטע יאָהרען איז ד"ר רייך געוואָרען איינער פון די פּאָפּולערסטע יודישע פּערזענליכקייטען און פוילען און זיין טויט האָט אַרויסגערופען טיפען טרויער נישט נאָר אין פוילען, נאָר אויך אין אַלע יודישע קבוצים פון גאַנצער וועלט.

עהרע זיין אָנדענקען!

32 ספרי תורות פון חברון געברענגט קיין ירושלים

ירושלים, 30. (יט"א) 3 אויטאָמאָבילען בעוואַכט מיט מיליטער האָבען געבראַכט און רבנות הראשית 32 ספרי תורות פון חברון. די ספרי תורות זענען בעשעדיגט.

אראַבישע עקזעקוטיווע פּראָטעסטירט דעם אַטענטאַט אויף בענטוויטש'ן

ירושלים, 30. (יט"א) די אַראַבישע עקזעקוטיווע האָט צוגעשיקט אַ דעפּעשע צום הויך-קאָמיסאַר טשענסעלאָר, אַז זי פּראָטעסטירט, ווי אַמשאַרפסטען דעם אַטענטאַט אויף נאָרמאַן בענטוויטש, הגם זי האַלט די טעטיגקייט פון דעם גענעראַל-פּראָקוראָר בענטוויטש אין ארץ ישראל פאַר אַנ-איינזיטיגע.

די דאָזיגע דעפּעשע האָט די א"י רעגירונג פערעפענטליכט אין ענגליש העברעאיש און אַראַביש.

אראַבער שמוגלען געוועהר פון עבר הירדן

ירושלים, 30. (יט"א) אַ דייטשער טוריסט, וועלכער איז איצט צוריקגעקומען פון עבר-הירדן האָט איבערגעגעבען אַ מיטאַרבייטער פון "דואר היום", אַז פון עבר הירדן ווערט געפיהרט אַ גרויסער אַראַבישער געוועהר שמוגעל קיין א"י. די שמוגלערס גערען לייכט איבער די גרעניץ צוליב דעם, וואָס די גרעניץ וואָך איז זעהר אַ קליינע.

ד"ר לעאָ רייך

פון לעמבערג איז אָנגעקומען די טרויעריגע בשורה וועגען טויט פון איינעם פון די בעדייטענדסטע יודישע פיהרער אין פוילען דעפּ. ד"ר לעאָן רייך.

מיט'ן טויט פון ד"ר רייך נעהמט אוועק אין קבר, איינער פון די עלטסטע ציוניסטישע וועטעראַנען, אַ קעמפער פאַר יודישע רעכט, אַ פייערדיגער טריבון און די בעדייטענדסטע, איינפלוסרייכסטע פּערזענליכקייט פון די יודען און גאַליציען.

ד"ר רייך האָט געענדיגט דעם יורידישען פאַקולטעט אין וויען און די הויך-שול פאַר פּאָליטישע וויסענשאַפטען אין פּאַריז.

זייענדיג אַ סטודענט אין דער ווינער אוניווערזיטעט, האָט ד"ר רייך זיך בעקענט מיט'ן שעפער פון ציוניזם ד"ר בנימין זאב הערצל ז"ל און איז תיכף געוואָרען אַ פייערדיגער אָנהענגער פון הערצל'ישען אידעאַל פון ווידער אויפבוי פון דר יודישער נאַציאָנאַל-היים.

מספד מר

היום א' תולדות כ"ח מר-חשון, בשעה 4 לפנות ערב יערך מספד מר לפטירת הנדיב המצוין, הנודע בצדקת פזרונו בישראל, רחים ומוקיר רבנן

מוה"ר ר' אלכסנדר סענדער זצ"ל דישקין

בביהמ"ד קילינסקי (ווידזעווסקא) 29

המספידים: הגאון הגדול מרן ר' איסר זלמן שליט"א מלצר מסלוצק ר"מ דישיבת "עץ חיים" בירושלים תובב"א, הרב הגאון ר' ישראל לעוו שליט"א ר"מ דישיבת "תורת חסד" בלאָדז, הרב הגאון ר' ארי' צבי פרצוביץ שליט"א אב"ד דטראָקי ועוד.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דער טרויערנדער **פאמיליע דישקין** צוליב דער פטירה פון הרב

ר' סענדער דישקין ז"ל

זייט געטרייסט מיט די טראַדיציאָנעלע ווערטער: המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

די פעראייניגטע יודישע פליישער אין לאדז

ב. גרינבערג און שותפים.

אכטונג! טישלער, דרעקסלער און שניצער-מייסטער

אין צוזאמענהאנג מיט דער עפנונג פון צעך, וואס וועט פארקומען אין די נאָהענטסטע טעג אין האנדווערקער-קלוב (פּאלודניאַווא 4) ווערען אלע מיטגלידער און נישט מיטגלידער אויפגעפאָדערט

צו דעקלארירען זיך צום צעך

די וואס וועלען נישט זיין דעקלארירט וועלען נישט קאָנען אנטייל נעמען אין די וואהלען צום צעך
מיט אכטונג די פערוואלטונג

דעם ג' ה' **משה רובינאוו** צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זיין געליבטער פרוי

נ"ע חי' דבורה

דריקען אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל:
בעריל פרידמאַן
זלמן מארגענטאלער

דעם זעהר געשעצטען ה' **משה רובינאוו**
צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זיין אונפערגעסליכער פרוי

נ"ע חי' דבורה

דריקען אויס דעם טיפסטען צער
דוד שוואַרץ
משה קאוואלעק.

דעם ג' ה' **משה רובינאוו** צוליב דעם פריהצייטיגען טויט פון זיין אונפערגעסליכער פרוי נ"ע **חי' דבורה**
דריקען מיר אויס דעם טיפסטען בייליד
זייט געטרייסט המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
יצחק האפמאַן, אברהם אלי' האפמאַן.

דער חשוב'ן ה' **משה רובינאוו** צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זיין געליבטער פרוי

נ"ע חי' דבורה

דריקט אויס דעם טיפסטען בייליד
חיים אלי' גאלדבערג.

בעקאנטמאכונג

אויף שקאלנא 6, II. שטאָק, פראָנט, ווערט געעפענט

א רענטגען-קאנסולטאציע-ביורא

מיט ערשטקלאסיגע קרעפטען. עס ווערט געשריבען אלערליי ביטעס, קלאגעס, קלאוזולעס און רעקורסען ספעציאליסט אין שטייער-ענינים פירט אדורך אלערליי אפעראַציעס, ווי אויך איבערזעצונגען אויף פערשידענע שפראכען אין ענגליש, פראנצויזיש, דייטש, פויליש, רוסיש, א. ז. וו. קויפט אויס פאטענטען, אלעס ווערט פינקטליך און רעעל אויסגעפיהרט.
פון 4 ביז 6 אָ. יעדען טאג ווערט ערטיילט אינפאָרמאציעס אין שטייער-ענינים אומזיסט מיט די אלע איבערגעדרוקטע פראגען זיך צו ווענדען אין רענטגען-קאנסולטאציע-ביורא שקאלנע 6.
פ. רויזענצווייג, שקאלנא 6.

קליינהענדלער-פעראייך

פון האלעס און מערק (אגראדאווא 10)

היינט זונטאג ד. 1 דעצעמבער 4 אַ זייגער נאכמ. קומט פאַר אין לאָקאל פון פעראיין אַ

מאסען-פערזאמלונג

אויף וועלכער ס'וועט בעטראכט ווערען די פראַיעקטירטע נאַוועלע צום אומזאץ-שטייער. מיטגלידער ווערען געבעטען צאָהלרייך צו ערשיינען.
די פערוואלטונג.

8-טונג!

כדי נישט אריינצופיהרען די ג' בעזוכער אין אַ טעות, מאַך איך עפענטליך אויפמערקזאם, אַז מיין לאנגיעהריגער כשרער רעסטאראן געפינט זיך אויף פאַלודניאַווא 9 א. ג. גאַד, וואו ס'ווערט ארויסגעגעבען טעגליך פרישטיגס, שמאקהאפטע מיטאָגען פון 1.50 ביז 3.50 און אָוונדברויטען. חוץ דעם ווערט ארויסגעגעבען: אַ גלאָז טעה 10 גר. אַ גלאָז קאַווע 15 גר., אַ גלאָז מילך (כשר'ע) 15 גר. אַ גלאָז קאַקאָ 20 גר.
בעמערקונג: ס'ווערט געבעטען אכטונג צו געבען אויפ'ן נאמען **גאַד פאַלודניאַווא 9**

Dr. Wołkowyski

צעגיעלניאַנא 25
טעלעפאָן 126-87
ספעציאל-ארצט פאַר הויט ווענערישע קראַנקהייטען און מענער-שוועכע. אלע-ארט אנאַליזען
בעהאנדלונג מיט קווארץ-שטראַהלען.
נעמט אָן פון 8–2, און פון 6–9 אָוונד.
בעזונדער „ארטע-זאל פאר פרויען.

Dr. M. Goldfarb

זאַוואַדזקא 18, טעל. 153-19
הויט-האָר און געשלעכטס-קראנקהייטען
נעמט אָן פון 9–12 פאַרמיטאג און פון 5–8 אָוונד.

Dr. med. Adam Bender

נאַרוטאַוויטשא 30 טעל. 214-75
ספעצ. פאַר אינערליכע
און האַרץ-קראַנקהייטען

Dr. med. H. Różaner

ספעציאליסט פון הויט- און ווענערישע קראַנקהייטען
נאַרוטאַוויטשא 9, טעל. 128-08
צוריקגעקומען
נעמט אן פון 8 ביז 10 פרי און פון 6 ביז 8 אוו.
פאַר פרויען באַזונדערער וואַרטע-צימער.

אונזער חשוב'ן פערוואלטונגס-מיטגליד ה' **מאקס גארדאן**
צוליב'ן טויט פון זיין גרויספאָטער, דעם בעקאַנטען עסקן

נ"ע הרב אלעקסאנדער סענדער דישקין

דריקט אויס דעם טיפסטען בייליד און מיטגעפיהל
די פערוואלטונג און דירעקציע
פון צענטראַלן סוחרים-און פאַבריקאַנטען-פעראיין
אויף לאָדזער וואָיעוואודזטווע (פּיעטריקאָווער 10)

Łódzki Bank Depozytowy

Sp. Akc.

לאָדזער דעפּאָזיטן באַנק

אקציען געזעלשאפט
לאָדז, פּיעטריקאָווער 5.

נעהמט אָן פערצינזטע פקדונות (ווקלאַדען) אויף ביכלעך
אין זלאָטיס און אין פרעמדע וואַלוטען
פון 10 זל. אָן.

דאָס אויסצאָהלען קומט פאָר אויפ'ן ערשטען פערלאַנג
ביים פאָרשטעלען דאָס פקדונות ביכעל.

ŁODŹ,
Piotrkowska 5.

פּריוואַט

טאַנץ-שולע

פון די נייעסטע טענץ
דיפּלאָמירטער לעהרער **י. ווינטרויב**
נעמט אָן איינשרייבונגען אויף איינצעלנע לעקציעס
ווי אויך אין קאָמפּלעטען יעדען טאָג פון 10 פריה ביז 10 אָוונד

קילינסקעגא 44

2-טער הויף פּאַרטער.
די לעקציעס קומען פאָר אונטער דער פּערזענליכער לייטונג פון י. ווינטרויב און אַסיסטענטען.

Dr. Z. RAKOWSKI

ספעציאַליסט פאַר אויערן, נאָז, האַלז
און לונגען-קראַנקהייט
קאָנסטאַנטינער 9 טעלעפאָן 127-81
שפּרעכשטונדען 12–2 און פון 5–7 נעמט אויך אָן
אין לעטשניצע זגערזשער 17 פון 2 ביז 3 נאָכמ.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס
אונזער געעהרטען פערוואלטונגס-מיטגליד
מאַקס גאַרדאַן
צוליב'ן טויט פון זיין גרויספאָטער
נ"ע הרב **אלעקסאנדער סענדער דישקין**
זייט געטרייסט!
דאָס פערסאָנאַל פון צענטער. סוחרים- און פאַבריקאַנטען-פעראיין אויף לאָדזער וואָיעוו.

פאָלקס-אוניווערזיטעט

ביי דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע

היינט זונטאָג, ד. 1/12 8.30 אָוו. אין לאָקאל פון דער ציונ. אָרגאַניזאַציע (צעגיעלניאַנאַ 4)
פּאָפּולער-וויסענשאַפטליכע פּאָרלעזונג
אויף ד. ט.: „דער ים המלח און זיין בעדייטונג פאַר דער ענטוויקלונג פון ארץ-ישראל" –
פּרעלעגענט: אינזש. י. זשעלינסקי
איינגאַנג פריי.
די נאָהנטסטע פאָרלעזונג: דינסטאָג 2/12 8.30 אָוו.
ד"ר צבי זהר: „ארץ ישראל פּראָבלעמען".

אינטערנאַט און פערמע פאַר יודישע קינדער אין „העלענובעק"
בורסע פאַר יוגענד פּאַמאַרסקאַ 41a

היינט זונטאַג, ד. 1-טן דעצעמבער ד. י. 11.30 פאַרמיטאַג וועט פאַרקומען אַ הזכרה צו די שלושים פון'ם יונג-פערשטאָרבענעם

נ"ע שמואל שטיינשניידער

גלייכצייטיג קומט פאַר

דער חנוכת-הבית פון דער בורסע פאַר יוגענד פון „העלענובעק"

אַלע פריינד פון דער פאַמיליע שטיינשניידער, מיטגלידער און סימפּאַטיקער פון „העלענובעק" ווערען געבעטען פּינקטליך צו קומען
די פערוואַלטונג פון אינטערנאַט און פערמע
אין „העלענובעק"

הוי נפלה עטרת ראשנו
אחרי מחלה כבדה וממושכה גוע ויאסף אל עמיו ביום שב"ק כ"ז מרחשון בשנת השלושים ושבע לימי חי'

נ"ע נפתלי ב"ר יוכה אליעזר נ"י בערגפרייך מעיר לאסק

הלוי' תהי' היום ביום א' כ"ח מרחשון תר"צ בשעה 12 בצה"ר מבית האבל ברחוב צעגעלניאנא 42
השרויים בצער עמוק: אשתו, בניו, בנותיו, אביו, אחיו, אחותיו ומשפחתו.

בשם הזקנים הנמצאים בבית מחסה לזקנים ובשמנו, הרינו מביעים את צערנו הגדול למות חברנו החשוב והנכבד והישר באדם

הרב ר' סנדר דישקין זצ"ל

ולמשפחתו השרויה בצער הכי גדול, בצדקת פזרונה ובעבודתה הפוריה לטובת ענויי עמנו תמצא נחומים.
הועד של החברה
„מחסה לזקנים"

כוס תנחומיו
לידידי **מרדכי גורדון** נ"י למות עליך זקנך רחים ומוקיר רבנן

הרב ר' סנדר דישקין ז"ל

בתורתו ובצדקתו תמצא נחומים!
מוקירך **שרגא פיבוש ליבראך.**

אונזער אויפריכטיגסטען מיטגעפיהל און שטערצפולען בייליד דריקען מיר אויס די שווער געטראָפענע פאַמיליע **דישקין** צוליב דער פטירה פון זייער אונפערגעסליכען און טייערן נ"ע הרב ר' **סענדער דישקין**
זייט געטרייסט המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
פרנס חנא קאַמינסקי, יצחק האָפמאַן, אברהם אלי' האָפמאַן.

געריהרט דורך דער פטירה פון

הרב ר' סענדער דישקין ז"ל

דריקען מיר אויס דער טרויערנדער פאַמיליע, בעזונדערס די ברידער
אברהם און מרדכי גאַרדאַן
אונזער אויפריכטיגסטען מיטגעפיהל.
דוד שוואַרץ
משה קאוואלעק

לידידי האחים **מאַקס ואברהם גורדון**
רגשי השתתפות בצערם הכי המים במות עליהם באה"ק זקנם גדל התורה והצדקה

הרב ר' אלכסנדר ס. דישקין זצ"ל

חבל על דאבדין.
מגר. ש. בונין.

דער לאָדזער יודישער פליישער-פעראיין פּיעטריק. 24
דריקט אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל און שמערצפולען בייליד דער שווער-געטראָפענער משפחה דישקין צוליב דער אבדה פון איהר טייער, אונזער אונפערגעסליכען עהרען-מיטגליד

הרב ר' סענדער דישקין

זייט געטרייסט מיס המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

געריהרט דורכ'ן טויט פון

הרב ר' סענדער דישקין זצ"ל

דריקען אויס דער בעטריבטער פאַמיליע דעם וואַרמסטען מיטגעפיהל
חיים אלי' גאָלדבערג און פאַמיליע.

היינטיגע דאנערשטאג זיצונג פון סיים

רייכסטאג אפגעווארפען דעם פארשלאג פון די רעכטע נישט צו ראטיפיצירען דעם יאנג-פלאן

אנפיהרער פון אמעריקאנער עקספעדיציע ביירד איבערגעפלויגען דעם דרום-פאל

דאנערשטאג 12 מיטאג די זיצונג פון סיים

װאַרשאַ, 30. (טעל.)
די ערשטע סיים־זיצונג וועט פאַרקו־מען דאנערשטאג, דעם 5־טען דעצעמ־בער 2 מיטאג. אויפ'ן סדר היום געפינען די צווישען אנדערען דער פארשלאג פון דער אפאזיציע וועגען אינצוטרוי־וואטום פאר דער רעגירונג, וואס וועט אפגע־שטימט ווערען אויף דער צווייטער זי־צונג. די פראגע וועגען אינצוטרוי פאר'ן סיים־מארשאלעק דאשינסקי, וועט דער ב. ב. קלוב בעהאנדלען אויף זיין זיצונג דעם דריטען דעצ. און װאַהרשיינליך וועט מער ארגעטראגען ווערען אויף דער דאנערשטאג'דיגער סיים־זיצונג.

רייכסטאג אפגעווארפען דעם פארשלאג פון די רעכטע נישט צו ראטיפיצירען דעם יאנג־פלאן

בערלין, 30 (ספ.)
דער רייכסטאג האט מיט א גרויסער מעהרהייט שטימען אפגעווארפען דעם פון די דייטש־נאציאנאלע און היטלע־ראווצעס, אז דער רייכסטאג זאל זיך ארויסזאגען נעגען ראטיפיצירען דעם יאנג־פלאן.

ביירד איבערגעפלויגען דעם דרום פאל

ניו־יארק, 30. (ספ.)
דער בערימטער לופט־פליהער ביירד איז איבערגעפלויגען דעם דרום־פאל און האט זיך גליקליך אומגעקעהרט צום לאגער פון וואנען ער איז ארויסגעפלויגען.

די פליה־טראסע האט אויסגעארבייט 2500 קילאמעטער. ביירד איז די גאנצע צייט פון זיין פליה געשטאנען אין פער־בינדונג מיט דער ניו־יארקער ראדיא־סטאציע. דער גליקליכער איינגעגעבענער פליה האט אין אמעריקא ארויסגערופען גרויס פרייד.

ניו־יארק, 30. (ספ.)
צוליב'ן געלונגענעם פליה איבער'ן דרום־פאל הערשט אין ניו־יארק א גרוי־סע בעגייסטערונג. די צייטונגען שרייבען אז עס איז א געוואלטיגער נצחון, וואס דער מענשהייט האט איצט ערגאבערט איבער דער הארטער נאטור.

ניו־יארק, 30. (ספ.)
פרעז. הובער האט אוועקגעשיקט צו קאמאנדאר ביירד א בעגריסונגס־רעפע־שע צו זיין גרויסען נצחון.

היינט רעפעראט פון מיניסט. קוויאטקאווסקי אין רעמבערג

לעמבערג, 30. (טעל.)
דער האנדעלס־מיניסטער קוויאטקאוו־סקי וועט דא היינט לייענען א רעפעראט וועגען די ענדערונגען אין דער קאנסטי־טוציע.

—()—

רעפעראט פון מיניסטער בערגער

קאטאוויץ, 30. (טעל.)
מיניסטער בערגער האט דא היינט געלייענט א רעפעראט א. ד. ט. „פוילען אלס גרויס־מלוכה און די ענדערונגען פון דער קאנסטיטוציע".

אין זיין רעפעראט האט מיניסטער בערגער פאלעמיזירט מיט קאפאנטי'ן, מיט די פ. פ. ס., מיט דובאנאוויטש'ן און צום סוף געשטעלט די פראגע צי דארף די קאנסטיטוציע געענדערט ווערען? אויף וואס דער מיניסטער האט געענט־פערט: יא. און דער רולטונג, אז די מאכט פון פרעזידענט זאל פערברייטערט ווערען.

אנטיסעמיטישער פארשלאג אין דער ווארשאווער האנדווערקער־קאמער

װאַרשאַ, 30. (טעל.)
נעכטען איז פארגעקומען די ערשטע פערוואלטונגס־זיצונג פון דער ווארשא־ווער האנדווערקער־קאמער. עס איז בע־טראכט געווארען דער פארשלאג פון א גרופע פוילישע בעקער־מייסטער צו פער־ווערען יודישע בעקער באקען ברויט אין זונטאג.

די יודישע ראטמענער זענען שארף ארויסגעטראטען געגען פארשלאג, אנווי־זענדיג, אז די יודישע בעקער זענען גע־צוואונגען צו באקען זונטאג ווייל שבת רוהען זיי און 2 טאג און די וואך רוהען, וואלט זיי בדיל הרל געמאכט.

אויך איינגע קריסטליכע פערוואל־טונגס־מיטגלידער זענען ארויסגעטרעטען געגען דעם אונטערהערטען פארשלאג.

אויפ'ן פארשלאג פון ראטמאן ראס־נער איז דער ענין איבערגעגעבען געווא־רען א ספעציעלער קאמיסיע, וואס זאל צוגרייטען א רעזאלוציע און זיין פון די ארויסגעזאגטע מיינונגען, ס'הייסט געגען פארשלאג.

ד"ר רישער גיט אפ א בעריכט דעם פרעזידענט הינדענבורג

בערלין, 30 (ספ.)
פרעזידענט הינדענבורג האט היינט אויפגענומען דעם דייטשען געזאנדטען אין ווארשא ד"ר רויזער, וועלכער האט איהם אפגעגעבען א בעריכט וועגען גאנג פון די דייטש־פוילישע האנדעלס־אונ־טערהאנדלונגען.

—0—

טערמין פון אויסקויפען פאטענטען וועט נישט פערלענגערט ווערען

װאַרשאַ, 30. (טעל.)
דאס פינאנץ־מיניסטעריום האט פער־עפענטליכט א דערקלערונג, אז דער טערמין פון אויסקויפען פאטענטען וועט הײַ יאהר נישט פערלענגערט ווערען.

—0—

געמיינזאמע קאנפערענץ פון פוילי־שע און יודישע סוחרים־פעראיינען אין ווארשא

װאַרשאַ, 30. (טעל.)
היינט איז דא פארגעקומען א געמיינ־זאמע קאנפערענץ פון יודישען און פוי־לישען סוחרים פעראיין. דיהויפט־פראגע פון דער טאג־ארדנונג זענען געווען קרע־דיט, קאאפעראטיוון און שטייערען. די קאנפערענץ האט דערביי אנגענומען א שטעלונג צום שטייער־פראיעקט פון דער רעגירונג.

לאדזער יונגער היסטאריקער

ענטדעקט א רייכען אוצר מיט מאטעריאלען פון דער אמאליגער ווילנער קהלה

ווילנא, 30. (יט"א)
דער מיטגליד פון דער היסטארישער סעקציע ביים יודישען וויסענשאפטליכען אינסטיטוט מאגיסטער פנחס קאהן (א לאדזער. די רעד.) האט צופעליג געפו־נען אין שטאטישען ארכיוו 40 בענדער מיט מאטעריאלען פון דער אמאליגער יודישער קהלה און ווילנא. די מאטעריא־לען שטאמען פון דער צייט 1844 — 8109 דאס איז געווען אין דער צייט ווען ניקאלאי דער ערשטער האט מבטל געמאכט אלע יודישע קהלות און רוס־לאנד.

—0—

עגיפּטישע אראבישע נאציאנאליסטען געגען די ארץ־ישראל־אראבער

קאירא, 30. (יט"א)
טראץ די בעמיהונגען פון דער אראבישע עקזעקוטיווע אין ירושלים האט די אראבישע נאציאנאליסטישע פארטיי און עגיפטען נישט געוואלט פערעפענט־ליכען קיין שום ערקלערונגען לטובת די ארץ ישראל אראבער.

—0—

קיין קובא קען מען פאהרען אהן א וויזע

פאריז, 30. (יט"א)
די רעגירונג פון קובא האט ארויסגע־געבען אנ'ערקלערונג, אז זי וועט נישט פאדערען קיין איינפאהר־וויזעס פון עמי־גראנטען. יעדער עמיגראנט, וואס האט אנ'אויסלענדישען פאס, 30 דאלאר געלד און די מעגליכקייט זיך איינצוארדנען ביים האנדעל אדער ביי ארבייט אין קו־בא ווי'עט קאנען ארייגעלאזט ווערען אין לאנד אהן א וויזע.

קריסטליך־סאציאלע פאדערען איינפיהרען „נומערוס קלאוזוס" אויף דער ווינער אוניווערזיטעט

ווין, 30. (יט"א)
אויף א זיצונג פון דער בילדונגס־קאמיסיע ביים עסטרייכישען פארלאמענט האט דער קריסטליך־סאציאלער דעפו־טאט יערעסאבעק געהאלטען א העצע־רישע רעדע געגען די מזרח־יודישע סטו־דענטען און געפאדערט איינצופיהרען דעם „נומערוס קלויזוס" אויף דער ווי־נער אוניווערזיטעט.

דאס רעכטסקאנסולטענטען־ביורא „Poljus"
אין לאדז, פיעטריקאווער 34, פראנט 1 שטאק
טעל. 160.35
געלייטעט דורך קוואליפיצירטע פאכמענישע קרעפטען
ערלעדיגט: רעקורסען, אדוואקאניעס, קלויזולעס, ביטעס צו דער אדמי־ניסטראטיווער און קאמונאלער מאכט, ווי אויך ערלעדיגט געריכטס און מיליטער־ענינים, אבמאכען, סטאטוטען, האנדעלס־קארעספאנדענץ, איבער־זעצונגען אין 6 שפראכען, ווי אויך אדמיניסטראציע פון הייזער און אלערליי אויפטראגען.
בעמ.: ס'ווערט אויך אויסגעקויפט פאטענטען דורכ'ן אויבינען ביורא.

Dr. M. Lerner
ספעציאליסט פון קינדער קראנקהייטען
צוריקגעקומען
זאכאדניא 64
אויפנאהמס־שטונדען פון 4—6 נאכמ.
9443

אנאנסירט נאר אין „לאדזער טאגעבלאט"

GRAND-HOTEL
„SALA MALINOWA"
גראנד־האטעל „מאלינאווא זאל"
פון היינט, דעם 1־טען דעצעמבער
— א פולשטענדיג נייער פראגראם —
גאסטראלען פון ערשטקלאסיגע ארטיסטישע קרעפטען:
1) Schimay Harmony Four
(קאמישע געזאנג־טאנץ רעוויע)
2) Erry i Merry Corvin
(וועלטבערימטער דועט אין די מאדערנ. טענץ)
3) Syrena Balet (עקסצענטרישע טענץ)
דער באלעט, וואס האט א קאלאסאלען ערפאלג אין פוילען.
ארקעסטער אונטער די לייטונג פון לאדזער ליבלינג ס. ווינראט S, Weinrot

די עדות פון דער אראבישער עקזעקוטיווע פאר דער אויספארשונגס־קאמיסיע

ירושלים, 30. (יט"א)
אויף דער נעכטיגער זיצונג פון דער אויספארשונגס־קאמיסיע איז אויסגע־הערט געווארען דער געוו. בירגער־מייס־טער פון שכם משווזק האמאר, איינער פון די אנגעזעהענסטע אראבישע נא־טאבלען אין א"י און געוו. דעפוטאט פון טירקישען פארלאמענט. ער האט ערקלערט, אז דער ציל פון די יודען איז צו פערכאפען דאס גאנצע לאנד און אויפצובויען דעם בית המקדש. ער דער־מאנט אויך זיינע געשפרעכען מיט ד"ר ווייצמאן, פון וועלכע ער האט אויך ארויסגעדרונגען די זעלבע כונות.

אויף דער פראגע פון דער קאמיסיע וועגען דער סבה צום קאנפליקט אין אוי גוסט־סעפטעמבער, נעמט טעמיג האמאר א גלאז וואסער פון טיש און מיט א טע־אטראלישען זשעסט זאגט ער, אז דער קאנפליקט ביים כותל מערבי, איז געווען דער לעצטער טראפען, וואס האט פער־פולט דעם בעכער.

מערימאן פרעגט דעם עדות צי ער האט ארויסגעזאגט זיינע בעזארגענישען בנוגע די ארץ ישראל אראבער פאר דער אראבישער עקזעקוטיווע,

דער עדות ענטפערט: יא.

דאן ווערט אויסגעהערט א צווייטער אראבישער עדות, א געוויסער שייך האַ־ראה. דער עדות דערצעהלט, אז די ציוניסטען נוצען אויס דעם שלעכטען פינאנציעלען מצב פון די פעראראמטע שייכען און לענען זיי פאר צו פערקוי־פען זייערע נחלאות, כדי אזוי ארום זיך צו ראטעווען פון פינאנציעלען רואין.

עס ווערען אויסגעהערט 2 דייטשע, אלפרעד ראד פון יפו און דער דאקטאר הומינבערג פון דייטשען שפיטאל. ד"ר הוטענבערג דערצעהלט, אז ער האט גע־זעהן, ווי א מאן פירציג, פינפציג יודען האבען נאכגעיאגט א פעלאך און איהם פערוואונדעט. דער פעלאך איז שפעטער געשטארבען אין דייטשען שפיטאל.

ס'ווערט אויסגעהערט אנ'עדות א גריך. ער דערצעהלט, אז ער האט גע־זעהן, ווי יודען האבען פערוואונדעט אנ' אראבער אויף א פוטבאל מעטש.

מערימאן שטעלט די עדות נישט קיין פראגען.

ביי פערמאכטע טירען איז פערהערט געווארען דער שטעל־פערטרעטער פון בריטישען פרעזידענט און עבר הירדן קירקברידזש.

מערימאן האט פונאנדערגעטיילט צווי־שען די מיטגלידער פון דער קאמיסיע א ווערטער־ביכעל מיט די העבראישע ווערטער, וואס ווערען אפט גענוצט ביי די פערהאנדלונגען פון דער קאמי־סיע.

נאך די עדות פון דער אראבישער עקזעקוטיווע וועלען אויסגעהערט ווערען די עדות פון דער ציוניסטישער עקזעקו־טיווע, די ערשטע צוויי עדות וועלען זיין אדוו. מאקער און ד"ר רופין.

די אראבישע אגרארפראגע און די יודישע קאלאניזאציע

וואס זאגען די פעלאכען און נאציאנאל־פאנד־פארשטעהער וועגען קאנפליקט אין עמק־השרון.

ירושלים. (יטא) דער יודיש־אראבישער קאנפליקט אין וואדי־האווארים (עמק השרון), וואס האט געפיהרט צום צייטווייליגען אפשטעלען פון די פעלד־ארבייטען אויף דעם ניי־געקויפטען שטח פון יודישען נאציאנאל־פאנד, וואס גע־הערט צו די גרעסטע יודישע ערד־קניות אין לאנד, האט צוגעצויגען די אויפ־מערקזאמקייט פון דער גאנצער עפענט־ליכער מיינונג אין לאנד.

אין צוזאמענהאנג דערמיט האט דער ספעציעלער קארעספאנדענט פון דער יו־דישער טעלעגראפען־אגענטור, דער אמע־ריקאנער זשורנאליסט ה' סאלאו אפגע־האלטען געשפרעכען מיט די פארשטע־הער פון ביידע צדדים. מצד די אראבער האט מען ערקלערט:

די פעלאכען, וואס האבען געהאלטען אין פאכט די דאזיגע ערד־שטחים, וואס זענען דורך די קאמפעטער ציוניסטען אפ־געקויפט געווארען פאר'ן יודישען נא־ציאנאל־פאנד פאר א מיליאן דאלאר, האבען זיך ענטזאגט צו פערלאזען זייע־רע וואוינערטער. די אראבער קוועסטיא־נירען נישט די לעגאליטעט פון קויף־אקט, וואס איז דורכגעפיהרט געווארען צווישען קרן־קימת און 23 מיטגלידער פון א בעקאנטער אראבישער גרונד־בעזי־צער־פאמיליע. די אראבער געבען צו, אז די האנדלונג פון די יודען סיי בעת דער קניה, סיי ביים אויסצאהלען די ענטשע־דיגונג איז פאלשטענדיג אין הסכם מיטן געזעץ. זיי מענה'ן אבער, אז אונגעהענ־גיג פון דער לעגאליטעט פון די אקטען, ווייזט זיך ארויס קלאר, אז דאס גאנצע סיסטעם פון דער יודישער ערד־ערווער־בונג בילדעט א שטענדיגע געפאהר פאר דער אראבישער בעפעלקערונג. די אראבער ווייזען אן, אז ווען די ערד־איינגענ־טימער פערקויפען די ערד, האבען נישט די פעלאכען, וועלכע האבען פיל יאהרען בעארבייט די ערד, וואו זיך אהינצוטון. די צוואנגס־ענטשעדיגונג פאר די פעלא־כען, וואס פערלאזען זייער וואוינארט, ווערט פאקטיש דורכגעפיהרט אין לעבען ערשט זייט אויגוסט ה. י. און איז ווייט נישט געענדיגט. חוץ דעם, ערקלערען די אראבער, ווען די אראבישע פויערים בעקומען שוין יא די ענטשעדיגונג, ווייסען זיי נישט, וואו און ווי אזוי איינצו־קויפען פאר זיך ערד. זיי ווייסען נישט, ווי אזוי זיך צו בענעהן מיט'ן געלד, וואס ווערט שנעל ביי זיי צורינען. דאס פיהרט צו דערצו, טענה'ן די אראבער, דאס עס שטייגט די צאהל לאנדלאזע, פויערי־זירטע אראבער, וועלכע ווערען מיט דער צייט באנדיטען און יודען־פיינד. „צי ווילט איהר פערוואנדלען אלע אראבער אין באנדיטען שטרעבענדיג אויפצובויען די יודישע נאציאנאלע היים", זאגען די אראבער.

איינער פון די העברעע בעאמטע פון צענטראל־ביורא פון קרן־קימת האט אין א געשפרעך מיט ה' סאלאו בעשטריטען אלע פונקטען פון די אראבישע טענות.

דער קרן־קימת, האט ערקלערט דער פארשטעהער פון יודישען נאציאנאל־פאנד — קויפט 90 פראצ. פון זיין בא־דען ביי גרויסע ערד־בעזיצער, וואס די מעהרהייט פון זיי וואוינט אליין מחוץ־לארץ, אין פאריז, ביירוט אדער אלעק־סאנדריען. די ערד־איינגענטימער בעקו־מען פון די פעלאכען, וואס בעארבייטען זייערע בארדען אין א"י אויפ'ן יסוד פון א פאכט־אפמאך, 20 פראצ. פון דעם תבואה־שנים. ווען דער קרן־קימת קויפט וועלכען עס איז פון דעם דאזיגען בא־דען, לאזט ער איבער די דארטיגע פע־לאכען א לאנגען טערמין אויף עוואקו־אירען זיך, איידער דער באדען ווערט פערנומען דורכ'ן קרן־קימת. בעת עס איז אין 1921 איינגעקויפט געווארען נהלל, האבען די פאכטערס בעקומען דאס רעכט צו בעוואוינען 3000 דונאם ערד אין משך פון 6 יאהר און די מעג־ליכקייט אויסצוקלייבען זיך אנ'ענטשעדי־גונגען באדען ביז'ן סוף פון דעם טערמין ...יאד.

אין דעם פאל וואדי האווארים האט דער קק"ל בעצאהלט, חוץ דעם פרייז פאר'ן באדען, אויך 15 טויזענד פונט ענטשעדיגונג פאר די פעלאכען. אנ'ערך דריי־פירטעל פון אלע ארענדארען האבען שוין בעקומען זייער געלד און האבען געזאלט פערלאזען די זידלונג, הען עס זענען אויסגעבראכען די אונרוהען. איצט זאגען זיך אפ די פעלאכען צו עוואקוירען דעם באדען, און צווישען זיי אויך די, וועלכע האבען בעקומען ענט־שעדיגונג. אונזער פאזיציע, ערקלערט דער קק"ל־פארשטעהער, איז א פולשטענ־דיגע לעגאלע, מאראליש קאן מען דעם קק"ל דעריבער קיין פארוואורף נישט מאכען: אויב דאס געזעץ איז נישט צו־פרידענשטעלענד זאל איינגעפיהרט ווע־רען א ניי געזעץ.

דער פארשטעהער פון קרן קימת ליש־ראל לייקענט די גילטיגקייט פון אראבי־שען ארגומענט, אז די ענטאייגנעטע ארענדארען ווערען פויפעריזירט און דאס זאל גורם זיין באנדיטיזם. דער קק"ל־פארשטעהער בעהויפטעט, אז אין דער אמת'ען נוצען אויס אלע ענטאייגנעטע פעלאכען די ענטשעדיגונגס־סומע צו קויפען זיך ערד און אנ'אנדערער געגענד און זענען צופרידען מיט דעם אפמאך. אויב עס זענען דא שוועריגקייטען ביים קויפען לאנד, דארף די רעגירונג ה. ראַ־זיגע פעלאכען בעזארגען מיט רעגירונגס־ערד, אפהענגענדיג נאטירליך די טבט־שפרעכענדע פראפארציע לגבי יודען ביי אויכטיילען קרוין־באדען.

אין די קרן־קימת־קרייזען ווייזט מען אן מיט נאכדרוק, אז אויף די ערד־שטחים אין דער לענג פון ים־ברעג, וואו עס ווערען געשאפען אראנזשען־פלאנטא־ציעס, ווערען די אראבער בכלל נישט ארויסגעוויזען. דארט, וואו דער פעלאך האט פריהער געפיהרט אנ'עקסטענזיווע תבואה־ווירטשאפט, האט ער צ...יל פון זיין ערד פערקויפט, איבערלאזענדיג פאר זיך 10—12 דונאם, אויף וועלכע ער האט פראפלאנצט אראנזשען, וואס עס ערלויבט איהם מעהר צו געווינען, אוי דער פון זיין פריהערדיגער הבואה־ווירט־שאפט.

די ענגלישע אויספארשונגס־קאמיסיע וועט זיך וואהרשיינליך בעשעפטיגען מיט דער אגרער־פראגע, וואס ווערט איצט גע־ווכט אראבישע קרייזן ארויסגעגעבען אלס פונדאמענטאל פאקטאר אין דעם קאמפלעקס יודיש־אראבישע פראגען. אין אינצטיגען מאמענט איז אוממעגליך ארויסצובעקומען פון די אראבער אנ'ער־קלערונג, וואס זאל אויפקלערען זייערע פארדערונגען אויף דעם געביט. עס איז בעדויערנסווערט, דאס נישט די יודען, נישט די אראבער און אויך נישט די רע־גירונג בעזיצען נישט קיין סטאטיסטישע מאטעריאלען, וואס זאלען ערלויבען בעשטימען די איצטיגע צאהל פון די אראבער, פעלאכען־ארענדארען, וואס זענען ענטאייגנעט געווארען, ווי אויך זיי־ער גורל נאכ'ן פערלאזען די פריהערדיגע וואוינערטער.

ווי מיר דערוויסען זיך, האבען שוין די יודען אנגעהויבען צו זאמלען אזעלכע סטאטיסטישע מאטעריאלען, וואס וועלען, ווי מען פערזיכערט, בעווייזען, דאס די גלוו. אראבישע באלמער־פעלאכען האבען, נאכ'ן פערלאזען זייערע וואוינ־ערטער, ערפאלגרייך זיך איינגעארדנעט אין דער לאנדווירטשאפט און אנדערע געגנדען.

—0—

לאָדזער טאַגעבלאַט

ד״ר רעדאַקטאָר נעמט-אָן פון 6 ביז 7 אין אָוונט.
נישט בעשטעלטע מאַנוסקריפּטען װערען נישט צוריקגעשיקט

אַדרעס: „Lodzer Tageblat", Łódź, Piotrkowska 16 Skrz.poczt. 16
טעלעפאָנען: רעדאַקציע 10057. אַדמיניסטראַציע 100.47

די נײַע עקספּערימענטען אין דער תבואה-פּאָליטיק

אַ טיפּישער בײַשפּיל פאַר דער שעד־ליכקייט צו רעגולירען דאָס װירטשאַפט־ליכע לעבען מיט פאַראָרדנונגען, װאָס װערען אויסגעאַרבײַט בײַם „גרינעם טיש", איז די תבואה־פראַגע, װאָס איז אויסגעװאַקסען איז אַן אומגעהויער שװע־רען פּראָבלעם. נאָך אין פאַריגען יאָהר איז שוין איבערגעשאַצט געװאָרען דער אײַנפלוס פון דער מלוכה אויף׳ן גאַנג פון װירטשאַפטליכען לעבען. דאָס איז געװען בײַ דער פּאָליטיק פון די אַזוי־גערופענע „סטאַבילע תבואה־פרײַזען". די דאָזיגע פּאָליטיק איז געװען — נישט צו ערלויבען אַרויסצופיהרען קיין תבואה אין׳ן לאַנד, אָנגעמער דער צײַט זאָלען די מלוכה׳שע אינסטיטוציעס זיך מאַכען זאַפּאַסען פון תבואה, און אַז עס װעט קומען נאָהענט פאַר׳ן שניט — עפענען די טױערען און לאָזען אַרויספיהרען די תבואה קיין אויסלאַנד. דער ציל — האָט מען געמיינט — װעט דערמיט זײַן דערגרײַכט אַז די פרײַזען פון תבואה װעלען אַ גאַנץ יאָהר נישט געענדערט װערען. דער ציל, װאָס מ׳האָט געװאָלט אויף אַזאַ אופן דערגרײַכען, איז טאַקע גוטגעמיינט, װאָרום די סטאַבילע תבואה־פרײַזען שאַפען אַ זעהר גוטען באָדען פאַר די אַגראַר־אויסאַרבײַטונגען. מ׳האָט אָבער פאַרגעסען, אַז מיר לעבען דאָ נישט אויף עפּים אַן אָפּגעשלאָסענעם אינזעל און די פרײַזען פון תבואה זענען קודם כל אָפּהענגיג פון אינטער־נאַציאָנאַלען תבואה־מאַרק. דער צופאַל האָט געװאָלט, אַז טאַקע גראָד פאַראַיאָה־רען זאָלען די פרײַזען פון תבואה אין אויסלאַנד אָנהויבען צו פאַלען אַזוי, אַז פאַר׳ן הײַ־יאָהריגען שניט האָבען מיר געהאַט פיל בילינערע תבואה, װי פאַר־אַיאָהרען אין דער זעלבער צײַט. דערױף האָט זיך אונזער ביוראָקראַטיע נישט געריכט און אויך תבואה־פּאָליטיק האָט געבראַכט דערצו, אַז די אָנגעזאַמעלטע תבואה־זאַפּאַסען האָבען געבראַכט דער־צו, אַז אין פּוילען זאָל תבואה זײַן טײַ־ערער, װי אויף׳ן אינטערנאַציאָנאַלען מאַרק.

ערשט װען מען האָט זיך שוין גע־כאַפּט, האָט די רעגירונג אָנגעהויבען צו פאַרשטעהן די שעדליכקייט פון איהר בין־אינצטיגער פּאָליטיק, װאָס האָט גע־בראַכט צו דער פאַראָרמונג פון׳ם דאָרף און פון דאָרפישען קאָנסומענט, און דאָס האָט זיך ממילא געמוזט זעהר שלעכט אָפּרופען אויף׳ן גאַנצען װירטשאַפטלי־כען לעבען אין לאַנד. מען האָט זיך דע־ריבער אָפּגעזאָגט װײַטער צו בעגרעניצען דעם תבואה־עקספּאָרט, מ׳האָט אויפגע־הערט שאַפען מלוכה׳שע תבואה־רעזער־װען און עס איז אפילו אײַנגעפיהרט געװאָרען אַ צאָל אויף אויסלענדישע תבואה. די עװאָלוציע פון דער תבואה־פּאָליטיק איז דעריבער אַ זעהר ראַדיקאַ־לע, װײַל זי נעמט איצט אָן פונקט פאַר־קעהרטע שריט װי פאַראַיאָהרען. אָבער אַנשטאָט אַרויסצולערנען אַ מוסר השכל פון דעם פאַראַיאָהריגען דורכפאַל, אַז יעדער עקספּערימענט פון דער רעגירונג איז שעדליך אויף דעם געביט, פונקט אַזוי װי אויף אַלע אַנדערע געביטען פון׳ם װירטשאַפטליכען לעבען, האָט די רעגירונג בעשלאָסען אין די לעצטע טעג צו מאַכען נײַע עקספּערימענטען און פיהרט אײַן פּרעמיעס פאַר׳ן תבואה־עקספּאָרט. די פּרעמיע בעשטעהט דערױ, װאָס די רעגירונג קעהרט צוריק דעם צאָל. און דאָס ערנסטע דערבײַ איז דאָס, װאָס עס האָט זיך שוין געשאַפען אַזאַ מין מאָנאָפּאָל אויף די דאָזיגע פּרעמיעס, װעלכע עס װעט נאָר בעקומען דער „תבואה־עקספּאָרטערען־פערבאַנד" אין פּויזען.

די עקספּאָרט־פּרעמיעס זענען גורם דערצו, אַז די פּוילישע תבואה זאָל אין אויסלאַנד זײַן בילינגער, װי אין לאַנד גופא, מיט 6 זל. אויפ׳ן מאָ, ד. ה. אַזוי פיל, װיפיל עס בעטרעפט דער צאָל. און הגם פּוילען פּראָדוצירט נישט אַזוי פיל תבואה, אַז עס זאָל קלעקען פאַר׳ן אײַ־גענעם געברויך, און װײַז למשל, מוז מען נאָך אַרײַנברענגען פון אויסלאַנד, שטופט מען נאָך בגוואַלט אַרויס אונזער תבואה קיין אויסלאַנד, אויפ׳ן חשבון פון די פּרעמיעס, פאַר װעלכע עס צאָהלט דער מלוכה־אוצר און די גאַנצע געזעלשאַפט.

די רעגירונג מאַכט אַלזאָ װײַטער אַ נײַעם, געפעהרליכען עקספּערימענט, און צו װאָס דאָס װעט דערפיהרען, װעט זיך ערשט אַרויסװײַזען אין פריהלינג, פאַר׳ן שניט. די פּאָליטיק פון דער רעגירונג האָט דעם תבואה־האַנדעל געגנצליך רוי־אינירט. מען האָט געשאַפען פערשידענע תבואה־האַנדעלס־אָרגאַניזאַציעס, מ׳האָט אויף איהם אַרויפגעלײגט די שװערע לאַסט פון אומזאַין־שטײַער און פערשלאָ־סען פאַר איהם די טױערען קיין אויס־לאַנד, אַזוי װי עס איז געװען פאַראַיאָה־רען. מען האָט געזעהן, אַז די סוחרים קויפען אײַן פאַר׳ן שניט בילינגער די תבואה, און פערקױפען זי טײַערער נאָכ׳ן שניט. האָט מען געקוקט דערױף מיט קנאה, און מען האָט זיי געװאָלט קאַליע מאַכען דאָס פערדינסט. אַזױ װי עס װאָלט אַ שטײַנער געװען אַ פערברעך. הײַנט קאָן דער האַנדעל נישט אײַנקױ־פען קיין תבואה צוליב מאַנגעל אין קאַ־פּיטאַל, און אַזױ װי קיין אַנדערער האָט אויך נישט די דאָזיגע קאַפּיטאַלען, האָ־בען די פּױערען נישט װעמען צו פאַר־קױפען די תבואה.

מיסטער דרעװעי לענט אפילו פאַר אַ פּראָיעקט צו שאַפען אַ ברײַט־פערצװײַגטע סיסטעם פון אַגראַר־קאָאָפּעראַטי־װען, װעלכע װאָלטען געקאָנט פינאַנסירט װערען פון אויסלענדישע קאַפּיטאַליס־טען. דאָס איז אָבער אַן אילוזאָרישע האָפנונג. די צענטראַלע אַגראַר־באַנק, װאָס איז דאַכט זיך אויך אַזאַ „מורינו" װי די פּראָיעקטירטע קאָאָפּעראַטיװען, פיהרט שוין אַ גאַנץ יאָהר אינטערהאַנד־לונגען װעגען קרעדיט און האָט נאָך ביז הײַנט נישט קיין אויסזיכטען דערױף.

אַלזאָ, נישט קיין אַנדערער, נאָר אַ גוט סיטואירטער פּריװאַטער האַנדעל, װאָלט געקאָנט פינאַנסירען אונזער לאַנדװירט־שאַפט. דערפון איז געדרונגען, אַז אַנ־שטאָט די פערשידענע עקספּערימענטען, בײַ װעלכע מען פאַלט נאָך שטענדיג אַרײַן, װאָלט געװען פיל בעסער אויך פאַר דער רעגירונג צוריק צו שאַפען אַזעלכע בעדינגונגען, װאָס עס זאָל צו־ריק אויפבליהען דער פּריװאַטער תבואה־האַנדעל, װאָרום נאָר אויף דעם װעג װעט מען פאַרבעסערן די סיטואַציע אין דער װירטשאַפט אָהן שום שאָדען פאַר די אַנ־דערע שיכטען פון דער געזעלשאַפט.

מיר האָבען אָבער מורא, אַז די רעגי־רונג װעט נאָך מאַכען נישט אײן עקס־פּערימענט, אײדער זי װעט אָנהויבען צו געהן אויף דער אײנציגער ראַציאָנעלער לוניע...

ד״ר ב. זײדע

יודישע נײַעס.

„יודישער אַלמאַנאַך" אין יוגאָסלאַװיען

בעלגראַד. (יטא) לויט דער איני־ציאַטיװע פון ראַבינער־פערבאַנד אין יוגאָ־סלאַװיען איז דאָ ערשינען אונטער דער רעדאַקציע פון ראַבינער ד״ר פישער אַ „יודישער אַלמאַנאַך" אין דער סערבאָ־קראָאַטישער שפּראַך. דער אַלמאַנאַך ענט־האַלט אַ רײַכען אינפאָרמאַציאָנען און סטאַטיסטישען מאַטעריאַל װעגען די יודען אין יוגאָסלאַװיען.

פון שומרי־שבת־בעװעגונג

בערלין. (יטא) לעצטענס זענען אין אַ רײַהע דײַטשע שטעט, װי באַדען, װירטצבורג, שװײַנפורט און אַנד. געגרינדעט געװאָרען שומרי־שבת־פעראײַנען, װאָס האָבען זיך אָנגעשלאָסען אָן לאַנד־פער־באַנד פון די שומרי־שבת.

גאַלאַץ. (יטא) לויט דער איניציאַ־טיװע פון די צעירי מזרחי האָט זיך אין גאַלאַץ געגרינדעט אַ שומרי־שבת פער־אײַן.

אַז מען קומט קיין מאָסקװאַ, איז מען געװען יװ״אַ...

מאָסקװאַ. (יטא) דער בעקאַנטער יודישער ליטעראַטור־פאָרשער מאַקס עריק, װעלכער געפינט זיך איצט אין מאָסקװאַ, איז אויף אַן עפענטליכען רע־פעראַט אַרויסגעטרעטען געגען דעם יו־דישען װיסענשאַפטליכען אינסטיטוט אין װילנאַ. לויט דער מיינונג פון מאַקס עריק, האָט דער יודישער װיסענשאַפט־ליכער אינסטיטוט אין װילנאַ קיין שום װערט נישט פאַר דער יודישער װיסענ־שאַפט.

עריק, װעלכער האָט זיך איצט בעזעצט אין ראַטען־רוסלאַנד אויף שטענ־דיג, האָט איצט אויף זײַן עפענטליכען פאָרטראַג אין מאָסקװאַ געשאָטען פײַער און שװעבעל אויף דעם װילנער אינסטי־טוט, מיט װעלכען ער אַליין איז געװען פערבונדען. עריק האָט אויסגעפיהרט, אַז „בלויז אין ראַטען־רוסלאַנד װערט גע־טוהן די ריכטיגע װיסענשאַפטליכע פאַר־שונגס־אַרבײַט אויפ׳ן געביט פון יודיש".

ריכטער לואי בראַנדײַס צוריקגעטרעטען צו ארץ-ישראל-אַרבײַט

גרויסע [illegible] ־ענץ אין װאַשינגטאָן פאַר דער גרינדונג פון אַ װירטשאַפט־ליכער ארץ־ישראל־קאָרפּאָראַציע

װאַשינגטאָן. (יטא) אין הינגען „מעי פלאַװער האָל" איז פאָרגעקומען אַ קאָנפערענץ פון פיהרענדע יודישע פער־זענליכקייטען פון אַמעריקאַנער יודענ־טום פאַר דער גרינדונג פון אַ געשעפטס־קאָרפּאָראַציע אויף אינװעסטיציע־צװע־קען און עקאָנאָמישער אונטערשטיצונג אין ארץ־ישראל. צו דער קאָנפערענץ איז אויך צוגעצויגען געװאָרען ריכטער לואי בראַנדײַס, װעלכער איז דאָס ערש־טע מאָל פאַר די לעצטע 10 יאָהר, זינט ער האָט זיך צוריקגעצויגען פון דער ציוניסטישער בעװעגונג, אַרויסגעטרע־טען מיט אַ רעדע װעגען ציוניסטישע פּראָבלעמען. דעם פאָרזיץ האָט געפיהרט דער פּרעזידענט פון אַדמיניסטראַטיװ־קאָמיטעט פון דער יודישער אַגענץ ה׳ פעליקס װאַרבורג. אין דער קאָנפערענץ האָבען זיך צוו. אַנד. בעטייליגט ד״ר ל. פרענקעל, בערנאַרד פלעקסנער, ישראל בראָדי און אַנד. ריכטער בראַנדײַס האָט אין זײַן רעדע געזאָגט צוו. אַנד.:

די געשעהענישען אין ארץ־ישראל האָ־בען אַרויסגעװיזען די מעגליכקייט און מוט פון ארץ־ישראל־יודענטום. אין דער געשיכטע פון דער לעצטער צײַט קען איך נישט קיין זאַך, װאָס זאָל זײַן ער־האַבענער פון דעם כאַראַקטער, װעלכען עס האָבען אַרויסגעװיזען די יודישע מע־נער און פרויען אין ארץ־ישראל. קעגע־נדיג ארץ־ישראל און איהר מעגליכקייטען האָב איך נישט קיין אַנגסט נישט פאַר דער אַראַבישער און נישט פאַר קיין אַנ־דערער פראַגע. איך בין נישט בעװאָרנט דערפאַר, װאָס אונזערע רעפּרעזענטאַנ־טען זענען געשטעלט געװאָרען און אַ נסיון. איך גיב זיך צו אומענדליך מעהר מוט און אומענדליך מעהר פערלאַנג צו רינגען איצט דער זאַך מעהר װי װען עס איז פריהער. איך האָב שטענדיג בעגינס־טיגט און טו עס אויך איצט לגבי דער באַלפור־דעקלאַראַציע, װײַל איך גלויב, אַז די ענטװיקלונג פון ארץ־ישראל דורך יודען איז פונקט אַזוי און די אינטערע־סען פון גרויס־בריטאַניען, װי און אונ־זערע אײגענע אינטערעסען. װען אַזאַ גרופּע פון אויסגעפּרובטע װירטשאַפטס־לײַט, װי די, בראש פון װעלכער עס שטעהט ה׳ פעליקס װאַרבורג, אַרבײַט פאַר ארץ־ישראל, בין איך איבערצײַגט, דאָס מיר קאָנען זײַן זיכער און אַ יודיש ארץ־ישראל.

אין דער ערעפענונגס־רעדע, װאָס עס האָט אויף דער קאָנפערענץ געהאַלטען ה׳ פעליקס װאַרבורג, האָט ער צוו. אַנד. געזאָגט:

אין צוזיך האָבען מיר בעשלאָסען צו שאַפען אַ פינאַנציעלע קאָרפּאָראַציע פאַר ארץ־ישראל. פיל פון אונז זענען גרייט צו אינװעסטירען בעדײַטענדע סו־מען, פאָראויסגעזעהען, אַז אין ארץ־ישראל װעט הערשען זיכערקייט פון לע־בען און אײגענטום. מיר האָבען קײנ־מאָל נישט געגלייבט, אַז די פראַגע פון זיכערקייט זאָל פאַר אונז ערשײַנען אין אַזאַ שוידערליכער פאָרם. װי די לאַגע זאָל אויך נישט זײַן בעקימערנד, מוזען מיר זיך רעכענען דערמיט, אַז אין אַ לאַנד מיט אַזוי פיל פערװיקעלטע בע־פעלקערונגס־פראַגען, זענען צײַטװײַליגע צוריקשטויסען אונפערמײַדליך. דאָך גלויב איך, אַז אַלע אײַנװאױנער פון דעם לאַנד שטרעבען צוזאַמענצולעבען און נאָרמאַלע בעדינגונגען. מיט דער צוריק־שטעלונג פון זיכערקייט האָבען מיר דורכצופיהרען פרידליכע קאַנאַלען פון װירטשאַפטליך לעבען.

מיר זענען איצט פּריװילעגירט, זאָגט װײַטער ה׳ װאַרבורג, דערמיט, װאָס מיר האָבען צװישען אונז ריכטער לואי בראַנ־דײַס. אין אַ געשפּרעך מיט איהם האָב איך איהם געבעטען, ער זאָל זײַן דער רודער־מאַן, װעלכער זאָל שטײַערען דורך די שטורעמס, װעלכע עס איז נאָך דאָ געװען אין ארץ־ישראל, אַזוי אַז מיר זאָ־לען װאָס שנעלער אַרויפקומען אויף די מילדע װאַסערען פון װירטשאַפטליכער צוזאַמענאַרבײַט. איצט האָבען מיר ריכ־טער בראַנדײַס׳ן צװישען אונז.

די קאָנפערענץ האָט אײַנשטימיג בע־שלאָסען צו שאַפען אַ װירטשאַפטליכע קאָרפּאָראַציע פאַר אינװעסטיציעס אין ארץ־ישראל. ה׳ פעליקס װאַרבורג איז בעאויפטראַגט געװאָרען צו נאָמינירען אַ קאָמיטעט, װאָס װעט אָרגאַניזירען די פּראָיעקטירטע קערפּערשאַפט און צו־שטעלען אַ בעריכט אין משך פון דרײַ חדשים.

„טויטע" שלאַנג, װערט לעבעדיג װען מען שינדט זי אָפּ

פון קאָלאָראַדאָ װערט געמעלדעט: אַ „טויטע" ריזיגע שלאַנג, צװאַנציג פוס לאַנג, האָט דאָ אָפּגעלעבט אין אַ „טעק־סידאַרמי שאָפּ" — אַ פּלאַץ, װאו מען שטאָפּט אָן פעל פון חיות — װען מען האָט זי גענומען אָפּשינדען.

די גרויסע, לאַנגע שלאַנג איז געהאַל־טען געװאָרען אין אַ פּריװאַטען טיר־גאָר־טען, װאו עס איז לעצטענס שטאַרק קאַלט. דער אויפזעהער דאָרט פון די חיות האָט די שלאַנג געפונען אַ דער־פרוירענע. איהר לאַנגער קערפּער איז געװען שטײף אַזױ װי אַן אײַזערנע רעהר און ער האָט אָנגענומען, אַז זי איז טויט. ער האָט די שלאַנג געבראַכט אָפּצושינ־דען איהרע פעל און זי אויסשטאָפּען, אַזוי װי מען טוט געװעהנליך מיט משונהדיגע טויטע חיות.

די לײַט, װאָס האָבען געאַרבײַט מיט די אַרבײַט, האָבען קיין מינדסטען פער־דאַכט נישט געהאַט, אַז די שלאַנג איז נישט טויט. אָבער װען מען האָט דעם ערשטען שטאָך געגעבען מיט אַ מעסער אין איהר פעל, האָט זי זיך אָנגעהויבען צאַפּלען און האָט אָפּגעלעבט.

די אָנװעזענדע דערבײַ האָבען זיך זעהר דערשראָקען און עס איז צװישען זײ אויסגעבראָכען אַ װילדע פּאַניק. די מהומה איז ענדליך אײַנגעשטילט געװאָ־רען, און, עס פערשטעהט זיך, אַז מען האָט שוין די שלאַנג געלאָזט אין איהר פעל און מען האָט זי נישט אָפּגעשינדען.

מען גלויבט, אַז די װאַרימקייט דאָרט האָט עס געמאַכט, אַז די אומגעלומפּער־טע קריכענדיגע בעשעפעניש זאָל אָפּ־לעבען.

—0—

דאָס מײַסטער-הויז פון דער יודישער קולטור

די גאַנצע יודישע געזעלשאַפט זאָל העלפען אין דער אַרבײַט און בעװאָרענען דעם פינאַנציעלען באַזיס פון יװ״אָ

אויפרוף

דעם 24־סטען ביז׳ן 27־סטען אָקטאָ־בער 1929 איז פאָרגעקומען אין װילנע די ערשטע קאָנפערענץ פון דעם װיסענ־שאַפטליכען אינסטיטוט. איבער 80 דע־לעגאַטען פון זיבען לענדער און אײראָ־פּע און אַמעריקע האָבען זיך בעטײליגט אין די בעראַטונגען, הונדערטער אַנגע־זעהענע אינסטיטוציעס און פערזאָנען אי־בער דער גאַנצער װעלט האָבען דעם צו־נויפקום בעגריסט. די קאָנפערענץ האָט בשלימות דערגרײכטע צילען װאָס מ׳האָט איהר געהאַט געשטעלט. עס זענען קאָנ־סטיטוירט געװאָרען די װיסענשאַפטליכע סעקציעס; עס זענען געשאַפען געװאָרען די אָנפיהרענדיגע אָרגאַנען פון יװאָ — דאָס קוראַטאָריום, דער ראַט די צענטראַ־לע פערװאַלטונג, דאָס אויספיהר־ביוראָ; עס איז אונטערגעפיהרט געװאָרען דער סך הכל פון די פיר יאָהר צוגרײט־אַרבײַט און עס זענען אָנגעצײכענט געװאָרען נײַע מעגליכקײטען צו פערװירקליכען די גרויסע פּראָגראַם, װאָס דער יװאָ האָט זיך געשטעלט פון זײַן ערשטען טאָג אָן.

מיט נײַע כוחות, מיט אַ פערשטאַרק־טען אימפּעט טרעט איצט צו דער יודי־שער װיסענשאַפטליכער אינסטיטוט צו זײַנע דורכפיהרענדע עקאָנאָמיש־סטאַטיסטישע און סאָציאָלי־עטנאָגראַפישע אויספאָרשונגען אין די לענדער פון יודישען מאַסען־ישוב. ער װעט אָפּשאַצען פון פערפאַלענע און פערגעסענע זי מאָנומענטען פון דעם יודישען פערגאַנגענהײט, װעט פאַרשען די געשיכטע פון גאַנצע קיבוצים און אײנ־צעלנע קהילות. ער װעט פאָרשען די גע־שיכטע פון אונזער ליטעראַטור און שפּראַך. ער װעט פאָרשען די פּסיכיק פון יודישע קינדער, יוגענטליכע און דער־װאַקסענע, ער װעט העלפען די יודישע שול אויפ׳ן פעלד פון פּעדאַגאָגיק און כמע־מאַדיק. ער װעט גרינדען אַ ספּעציעלע סעקציע פאַר יודישער קונסט. ער װעט װײַטער זאַמלען און רעגיסטרירען אַלצ־דינג, װאָס האָט אַ שײַכות צום הײַנטי־קען יודישען לעבען אומעטום װאו נאָר אַ יודיש לעבען איז פערהאַן. ועל כולם — ער װעט מאַכען די הכנות צו גרינדען אַ יודישע הויכשול, װאו אונזערע קומענ־דיגע פאָרשער, לערער און כלל־טוער זאָ־לען זיך קענען אויסבילדען און צוגרײ־טען צו זײער טעטיקײט.

מיר געבען זיך אָפּ אַ קלאָרען חשבון, אַז דער פּערמעטעס איז אַ קאָלאָסאַלער און אַז מיר האָלטען ערשט בײַם אָנהויב. מיר װײסען, אַז בלויז בײַ דער אַקטיװי־סטער מאָראַלישער און מאַטעריעלער אונטערשטיצונג פון דער ברײטסטער יו־דישער געזעלשאַפט, פון אַלע יודישע ישובים, פון אָרגאַניזאַציעס און יחידים װעט דער יװאָ קענען צוקומען צו זײַן בע־שטימונג — צו זײַן דער שפּײַכלער און דאָס מײַסטערהויז פון דער יודישער קול־טור אויף אַלע אונזערע לענדער און די אונזער צוקונפט.

דער פּערמעטעס איז אַ קאָלאָסאַלער. אָבער מיר זענען זיכער, אַז דער יװאָ װעט די נײַטיקע הילף און די נײַטיקע שטיצע געפינען אין דער פּאָלסטער מאָס. דערפאַר איז ערב און זײַן גרונט־כאַראַק־טער, און זײַן בין איצטיגע געשיכטע.

נישט על־פּי צופאַל, נישט װי אַ צו־טראַכט פון יחידים איז דער יװאָ נעקו־מען אויף דער װעלט. ער איז אַרויסגע־רופען געװאָרען צום לעבען דורך די נויט באַדערפענישען פון די יודישע פאָלקמאַ־סען, װאָס זײַנער קאַמף פאַר אַ געזעלשאַפ־טליכער און קולטורעלער עמאַנסיפּאַציע פאָדערט אַ װיסענשאַפטליכע פאָקסירונג. עס האָט צו זיך קיין גלײַכען נישט די סביבה, װאָס צוליב איהר און פון איהר אַרויס האָט זיך דער יװאָ געשאַפען; נײַ מוזען דעריבער אויך זײַן די װעגען פאַר דער יודישער פאָרשונג און װיסענשאַפט, צוגעפּאַסט צו די ספּעציפישע בעדינ־גונגען פון דעם יודישען מאַסען־לעבען אין דעם גאַנצען פאַרנעם פון זײַן אַל־װעלטלעכער צעשפּרײטקײט. געפינען און אויסטרעטען די דאָזיגע װעגען איז גע־װען די שטרעבונג פון דעם אָרגאַניזיר־קאָמיטעט פאַר דעם יודישען װיסענ־שאַפטליכען אינסטיטוט אין די פיר יאָהר פון זײַן עקזיסטענץ, און דערין שטעקט דער סוד פון זײַן ערפאָלג. מיט די „שנ־5 טען", װאָס ער האָט אַרויסגעגעבען, מיט די זאַמלונגען, װאָס ער האָט צונויפגע־בראַכט, מיט זײַן ברײטער אויפקלערונג, מיט אויפשטעלען אין װילנע דעם אײַ־גענעם בנין: װאָס דאַרף שוין פערטיק װערען דיזחדשים, האָט דער אינסטיטוט געװוּנען די אָנערקענונג פון דער יודישער און נישט יודישער געלערנטער װעלט, צוגעצויגען טויזענטער מיטהעלפער, אײַנ־געקויפט זיך פרײַנדשאַפט און ליבע־שאַפט אין די ברײטסטע קרײַזען פון דער געזעלשאַפט.

מיר זענען איבערצײַגט, אַז די װאַ־רע־מע סימפּאַטיעס, װאָס האָבען אַרויס־גערופען דעם אינסטיטוט ביז הײַנט, װעלען װערען נאָך אינטענסיװער. בשעת עס איז איצט געלײגט געװאָרען דער פעס־טער יסוד פאַר דער אַלװעלטליכער אָר־גאַניזאַציע פון דער יודישער װיסענשאַפט אין דער יװאָ טרעט אַרויס אויף׳ן ברײ־טערען שליאַך פון פערשטאַרקטער טעטיקײט. אין דער דאָזיקער איבערצײַגונג רופען מיר די יודישע געזעלשאַפט:

שליסט זיך אָן אין דער היסטאָרישער אַרבײַט פאַר דער יודישער קולטור און װיסענשאַפט!

שאַפט לאַנדאָרגאַניזאַציעס און שטיצ־גרופּעס פון דעם יװאָ װו זײ זענען נאָך נישטאָ, פאַרפעסטיקט די יװאָ־אָרגאַני־זאַציעס װאָס עקסיסטירען! זאַמעלט מאַ־טעריאַל פאַר אַלע צװײַגען פון יװאָ! העלפט בעװאָרענען דעם פינאַנציעלען באַזיס פאַר דעם יװאָ!

לאָמיר בויען די יודישע אַקאַדעמיע און די יודישע הויכשול!

װילנע, נאָװעמבער 1929.

די צענטראַלע פערװאַלטונג פון װיד. װיסענשאַפטליכן אינסטיטוט

יצחק גיטערמאַן (װאַרשע), נחום גערגעל (בערלין), מאַקס װײַנרײַך (װילנע), משה זילבערפאַרב (װאַרשע), אליהו משעריקאָװער (בערלין), יוסף יאַשונסקי (װאַרשע), ישראל יעפּרויקין (פּאַריז), ברוך כהן־װינגילי (װילנע), יעקב לעשטשינסקי (בערלין), יודל מאַרק (ריגע), נחמן מײַזיל (װאַרשע), נח פּרילוצקי (װאַרשע), זעליק קלמנאָװיטש (װילנע), באָרים קלעצקין (װילנע), זלמן רײַזען (װילנע), יעקב שאַצקי (ניו־יאָרק), יצחק שיפּער (װאַרשע).

אַרמענער װערען אַרײַנגעצויגען אין אַראַבישער באָיקאָט-בעװעגונג

חיפה. (יטא) די אַראַבישע באָיקאָט־אַגיטאַטאָרען בעמיהען זיך אַרײַנצוציהען אויך די אַרמענער אין דער באָיקאָט־בעװעגונג געגען די יודען. די דאָזיגע בע־מיהונגען האָבען שוין געגעבען געװיסע רעזולטאַטען. אַן אַרמענישער געשעפטס־אײַגענטימער אין חיפה האָט ענטזאָגט זײַנע יודישע אָנגעשטעלטע און אויפגע־הערט צו נעמען פון עלעקטרישען שטראָם פון רוטענבערג׳ס עלעקטרישער סטאַציע.

קאָמוניסטען-פיהרער אַרויסגעשיקט פון ארץ-ישראל

ירושלים. (יטא) דאָס ירושלים׳ער קרײַזגעריכט האָט בעטראַכט דעם פּראָ־צעס פון 6 קאָמוניסטען. דרײַ זענען פער־אורטײלט געװאָרען צו 2 חדשים תפיסה, אײנער — צו אײן חודש תפיסה און דעפּאָרטאַציע פון לאַנד. צװײ אָנגעקלאָגטע זענען בעפרײַט געװאָרען.

די זאַמלונגען אין יוגאָסלאַװיע פאַר ארץ ישראל-צװעקען

בעלגראַד. (יטא) די זאַמלונגען פאַר׳ן ארץ־ישראל־הילפס־פאָנד, װאָס זענען איצט פערענדיגט געװאָרען, דער־גרײַכען ביז 850.000 דינאַר. לויט׳ן בע־ריכט פאַר׳ן פערגאַנגענעם יאָהר איז פאַר׳ן קרן־היסוד געזאַמעלט געװאָרען אין יוגאָ־סלאַװיען 326,181 דינאַר און פאַר׳ן קרן־קימת 962.688 דינאַר.

די יעהרליכע געלד־זאַמלונגען פאַר ארץ־ישראל־צװעקען אין יוגאָ־סלאַװיען, װאָס צעהלט אַ יודישע בעפעלקערונג פון 73.000 נפשות, בעטרעפען אַן ערך 5 טויזענד דאָלאַר.

די לעצטע אונגליקספאַלען מיט סאַמאָבאָדען
װײַזען דערױף, אַז יעדער מענש זאָל פון אונגליקספאַל זיך פערזיכערן,
Zł. 10.000 און דאָס קאָסט פון אַ סומע אויף
— אַ גאַנץ יאָהר נישט מעהר װי —
Zł. 12.50 gr.
גענעראַל־רעפּרעזענטאַנץ פון די
פערזיכערונגס אַקצ. געזעלשאַפט „VITA"
לאָדז, נאַרוטאָװיטשאַ 40, Telefon 2.13-98

ישראל און ישמעאל

א געשיכטליכער פערגלייך פון די צוויי פעלקער. — יודען און אראבער — — און זייערע קולטורען. — —

I.

פאן-סעמיטיזם

די ברוטאלע אראבישע אנפאלען אויף די יודען אין ארץ ישראל, האבען ביי מאנכע פון אונז צעשטערט א שעהנע אי-לוזיע. וועלכע האט אונז געגעבען רוה און האפנונג: — די אילוזיע פון אראביש-יודישער פריינטשאפט אויף דעם גרונט פון זייער געמיינשאפטליכער אפשטא-מונג און נאהענטקייט אין דער שפראך, מנהגים און רעליגיע.

אויף דער פריינטשאפט האבען מיר געוואלט בויען נישט נאר ציוניזם, נאר גיעל דרייסטערע אמביציעס.

אין די צייט ווען די „פאן"-בעוועגונגען זענען געווען שטורמיש, און סלאווישע לענדער האבען זיך געטוליעט ארום א פאן-סלאווישען רוף; גערמאנישע, — א רום פאן-גערמאניזם און אמעריקאנישע, — ארום פאן-אמעריקאניזם, האבען מאנ-כע פון אונז' געחלומ'ט און געשריבען וועגען א פאן-סעמיטישער פעראיינונג וועל-כע זאל מוטיג פערטעדיגען די יודיש-אראבישע הוסטארישע אינטערעסען קעגען מעגליכע קריסטליך-אייראפעאישע פאליטישע, קולטורעלע און רעליגיעזע קריין-צוגען פון דער צוקונפט. א חלום וועגען צוריקגעווינען די וועלט-מאכט, וואס גרויסע סעמיטישע העלדען האבען פון צייט צו צייט פערמאגט.

עס איז דערפאר כדאי ביי דער אוצ-טוגער געלעגענהייט, דורכצולופטער פון דאס ניי, און ליכט פון מאדערנער ווי-סענשאפט, די ווינטיגסטע עלעמענטען פון אראביש יודישער בשותפות'קייט, אום צו זעהען, אויף ווי ווייט מיר זענען ווירקליך נאהענט און אויף ווי ווייט עס איז מעגליך פאר יודען צו ערווארטען א צוזאמענגוס פון אט די ביידע פעלקער.

אראבער אין תנ"ך

כמעט אלע פון אונז געמען אן אלס זיכער, אז מיר און די פערשידענע שבטים, וועלכע מען רופט אראבער, שטאמען פון איינער און דערזעלבינער ראסע.

עס הייסט. אז די אראבער שטאמען פון ישמעאל'ן און יודען שטאמען פון יצחק'ן, און אברהם איז דערפאר דער בשותפות'ער פאטער פון ביידע פעלקער.

אט דער גלויבען איז בעגרינדעט אויף די אויסטייטשונגען פון געוויסע שטע-לען אין חומש. אין דעם שטאם-ליסט פון ישמעאל'ן (בראשית 25), געפינען מיר נעמען פון 12 קינדער, די „פרינצען פון זייערע פעלקער" און מאנכע פון ד נע-מען געהערען צו אמאליגע פעלקער און שטעט פון דרום-אראביע.

מיר ווייסען דאס, ווען מיר זעהען, ווי די נעמען ווערן געשריבען אין איבערזע-צונג פון חומש (סעפטואגינטא) און פער-גלייכען עס מיט די נעהמען און די ווערק פון אלטע גריכישע און לאטיינישע ריי-זענדע און געאגראפען. צו זיי געהערען אזוינע גרויסע מענשען, ווי הארארוס, וואס האט געלעבט אין די צייטען פון עזרא הסופר; אדמיראל פליניום, וואס איז אומגעקומען אין חורבן-פאמפעי, — 9 יאהר נאך דעם צווייטען חורבן פון ירו-שלים, — און דער בעוואוסטער אלע-קסאנדריער אסטראנאם פטאלעמיי, וועמעס וועלט-סיסטעם עס האט געהערשט אין דער וועלט ביז קאפערניקוס. די פלע קעל-שריפטען פון אור-אלטען מעסא-פאטאמיע, ווי אויך די געמען, וועלכע זענען אין די אראבישע מעלער פון אומ נעדענקבארע צייטען, זענען אויך א גרוי-סע הילף אין דער פארשונג פון אוראל-טער. פאר מאלמעחאנישע געשיכטע.

אלס ביישפיל פון נעמען פון ישמע-אל'ס זיהן, וועלכע בעצייכענען דרום-אראבישע פעלצער און שבטים, קען מען פרענגען: נביות (נאבאיאטער, נישט נא-באטעער), קדר (קעדרעער), ארפאל (שבט אידיבאיל), משמע (דזשעבעל מים מא), דומה (רומאט על דזשענדעל), תימא (די מאדערנע טעימא אין נעדזשר) א. א. וו.

ישמעאל אלס אור-פאטער

די אראבער אליין בעטראכטען אויך ישמעאל'ן פאר זייער אור-פאטער. דער קאראן זאגט:

„ישמעאל איז געווען געטריי, א שליה פון גאט און א נביא" (55,19). ער האט געהאלפען אברהמ'ן בויען דעם שווארצען, קובישען טעמפעל (כעבה) אין מעקא (119,2). די פיער (!) אבות פון יו-דישען פאלק זענען געווען: — איבראהים אסמאעיל, אסחאק און יעקוב (134,2).

לויט דער אראבישער טראדיציע איז מאלמעד דער 40-טער דור פון ישמעאל, דורך זיין זוהן קדר. אל-באידאווי ווייל האפען, אז ישמעאל און נישט יצחק, איז געגאנגען צו דער עקידה. און די מאל-מעדאנער האבען א ספעציעלען יום טוב (עיד אלאצחי), וועלכען די אראבער רו-פען באיראן, לכבוד עקידת ישמעאל.

די קונדער פון ישמעאל, ווערען דער-מאנט אין בובעל, זענען נישט די איינ-ציגע רונגע, וועלכע פעראייניגען טרא-דיציאנעל די יודען מיט די אראבער. די קונדער, וועלכע אברהם האט געהאט פון קטורה'ן, נאך דעם טויט פון שרה'ן, טראגען אויך נעמען ווי זמרן, מדן, מדין, שבא, עיפה און אלדעה, וועלכע ווערען אנגענומען ווי דיזעלבונע, וואס זאמארע-נער, ואדי מעדאן, מאריאן (לעבען עקבא), סאבעער, עיפער און אילוערע, קטורה אליין דערמאנט דעם שבט קאטו-רא לעבען מעקא.

עס איז נאך דא אן עלטערע ליסטע פון אראבישע פעלקער אין דער בעריה-טער גענעאלאגיע פון בראשית 10. דארט ווערט דערמאנט עבר און זיינע צוויי זיהן: פלג און יקטן. אברהם איז גע-ווען דער זעקסטער דור פון פלג און יקטן איז געווען דער פאטער פון 13 פעלקער, וועמעס נעמען אלמודד. חצרמות, אוזל און אנדערע בעצייכענען שבטים און פלעצער פון אראביע. די אראבער אליין בעטראכטען יקטן (קהטן) אלס דער פא-טער פון די איינוואוינער פון אראביע.

לויט אט די אלע צושטאנען קומט אויס אז פון אור-אלטען יודישען שטאם פאר אברהמ'ן און נאך איהם, האבען זיך פון צייט צו צייט אפגעטיילט שבטים, וועל-כע האבען זיך בעזעצט אין פערשידענע פלעצער און זענען נאכדעם בעקאנט גע-ווארען אלס אראבער.

דער דייטשער פראפעסאר, שלאצער, האט דאס ערפונען דעם טערמין: — „סעמיטישע ראסע," מיט וועלכען מי בא צייכענען היינט די יודען, אראבער, בא-ביליאנער, אסירער, אראמייער און אנ-דערע פעלקער, וועלכע ווערען אנגעגעבען אין בראשית 10 אלס קינדער פון שם בן נח.

אנטראפאלאגיע איבעראשט

ווען מיר בעטראכטען אבער דעם יודען און דעם עכטען אראבער אלט מען שליכע טיפען, אנטראפאלאגיש, מיט נעניע אינסטרומענטען, קומען מיר צו דער ערשטוינטער איבערצייגונג, אז זיי זענען גאנץ פערשידען. סיי זייערע קעפ, סיי זייערע נעז, סיי דער געבוי פון זייע-רע פים, טיילען זיי ווייט אפ פון אונז.

די וואס האבען, — ווי דער שרייבער פון אט דעם ארטיקעל. — געלעבט צווי-שען די בעדואינער, די עכטע אראבער האבען שוין פון לאנג בעמערקט, אז טראץ זייערע געפלאכטענע פאות, בערד און אנדערע אויסערליכע סימנים, שטראמט דאך פון זיי א פרעמדקייט, א נישט - יודישקייט. אנטראפאלאגען האבען שוין פון לאנג בעמערקט אז די על-טע אראבער האבען עגיפטישע קערפער פארמען. דערמיט האבען זיי בלויז אויס געטייטשט דעם ביבלישען סימבאל, וואו די מוטער פון ישמעאל, הגר, ווערט גע-רופען מצרית.

די אראביש-יודישע ענליכקייט איז אזוי שטארק, אז פראפעסאר געראנד און אנדערע, דענקען, אז נישט נאר די אראבער, נאר אויך די יודען און אלע סעמיטען שטאמען — לויט דעם קערפער בוי און שפראך, — פון דער שווארצער, נעגערישער ראסע.

יודען נישט קיין סעמיטען

פראפעסאר מארים פישבערג, איינער פון די גרעסטע מערוקער און דער וועלט האט אין זיין מערקווירדיגען ענגלישען בוך „די דזשוס" (סקריבנער'ס, 1911). דורך בילדער און מעסטונגען בכלל בעוויזען, אז עס איז נישטא קיין ספעציפיש יודישער טיפ. — ווייל מען געפונט ביי יודען אלע מעגליכע טיפען פון דער מענ-שליכע ראסע.

אנדערע געלערנטע האלטען בכלל נישט פון דעם טערמין: „סעמיטישע רא-סע". יודען זענען זענען צופיל ענדליך צו די גריכען, זיר-איטאליענער, שפא-ניער און נארט-אפריקאנער, אז מען זאל זיי אפטיילען פון די איבעריגע.

אין דרום איז פארהאן א טעאריע, אז אמאל אמאל, נאך פאר דער מיטעל-לענדישער ים (ים התכון) געווען טרו-קען און דארט האט געוואוינט א הויך צוויליזירטע ווייסע ראסע. ווען דער אטלאנטישער אקעאן האט קאטאסטרא-פאל פערפלייצט דעם גיגאנטישען טאל, זענען מיליאנען מענשען פון צענטער אומגעקומען, אבער די, וואס האבען גע-לעבט ביי די ברעגען, האבען זיך געראט-טעוועט. איינגע זענען ארויף צו כנען, אנדערע צו קליין-אזיע, נאך אנדערע צו נארט-אפריקע און דרום-אייראפע.

יודען און באבילאנער זענען עס גע-ווען די, וועלכע האבען זיך בעזעצט אין מערב-אזיע; גריכען, — אין קליין אזיע; אמאליגע לאטיינער און שפאניער, — אין דרום אייראפע.

לויט דעם קומט אויס, אז טויזענטער יאהרען פאר אברהם אבינו האבען מיר, יודען, אנגעהערט צו דער מיטעל לענ-דישער ראסע, אבער די אראבער, — זיי האבען מיט יענער ראסע גאר נישט גע-האט צו טון. ממילא קלמט אויס, אז דער טערמין „סעמיטישע ראסע" איז נישט וויסענשאפטליך.

(דאס ווייטערע קומט)

פון

ד"ר ה. ל. גארדאו

טעלעפאן-קאבעל דורכ'ן אטלאנטישן אקעאן

ווערט פערענדיגט ווערען אין יאהר 1932.

אין אנהויב פון יאהר 1932 וועט מען שוין קאנען רעדען דורכ'ן טעלעפאן פון שטעט פון אייראפא מיט שטעט אין אמעריקא. איצט ווערען אויך מיט דער הילף פון ראדיא געמאכט טעלעפאנישע פערבינדונגען צווישען אייראפא און אמעריקא. עס הענגט אבער פיל אפ פון וועטער און נישט אלע מאל געלונגט עס. ווען מען וועט אבער האבען א רעגעלמעסיגע טעלעפאן-פערבינדונג דורך דראהטען, וועט דאס שוין זיין גאנץ אנדערש.

די אינזשענערען פון די אמעריקאנער טעלעפאן-לאבאראטאריעס ארבייטען שוין דורכצופיהרען דאס קאבעל-סיסטעם פון ניו-יארק מיט לאנדאן. ספעציעלע לי-ניעס וועלען פון לאנדאן אדער פון ניו-יארק פערבינדען דעם טראנס-אטלאנטי-שען טעלעפאן מיט די אנדערע שטעט אין ביידע לענדער. דער אקעאנישער דראט וועט זיכער פערבייטערן די טע-לעפאן-מעגליכקייטען און א גרעסערע צאהל מענשען וועלען האבען די מעגליכ-קייט אין דער זעלבער צייט צו פיהרען געשפרעכען איינער מיט דעם אנדערען פון ביידע זייטען אקעאן.

די דורכפיהרונג פון א טעלעפאן דורכ'ן קאבעל איז ערשט מעגליך געווארען א דאנק דער ערפינדונג פון א נייעם מע-טאל מיט דעם נאמען „פערמינגוואר".

דאס נאכט-לעבן אין מאסקווע

ווי רייך און ארים איילען זיך אין די שפעטע נאכט-שעה'ן

א בריף פון מאסקווא פון ב. סמאליאר

II.

ער גוט א קאמאנדע דעם שאפער, אז ער זאל זיך פערקערעווען אין גערצען-קלוב, און צו אונז ווענדט ער זיך און זאגט:

— ווענן גערצען-קלוב הערט איך דאך אייך קיין מעשיות נישט דערצעה-לען. איהר קענט דאך אונזער דארטיגען עולם... אלע העמישע מענשען... איין גרויסע פאמיליע...

יא, דעם עולם אין גערצען-קלוב קענען מיר. מיר זיי און זיי אונז. דער גערצען-קלוב — דאס איז א מין ליטעראריש קאפע, וואו אויסער שלעכטע קאווע, דער לאנגט מען אייך א גוטע פלאש ווין, דעם עכטען רוסישען קאוויאר און די אמת'ע וואדקע, נישט געמישט מיט וואסער.

אין גערצען - קלוב קענען קיין סתם מענשען נישט אריינגעהען. בלויז שריי-בער און זייערע פריינט. דער בחור'ל וואס שטעהט ביי דעם אריינגאנג און פער-שרייבט די נעמען פון יעדען גאסט, קען אונז, די אויסלענדישע זשורנאליסטען, גישט ערגער ווי אונזער וועג-ווייזער, דער רוסישער שרייבער.

דער גרויסער פארוואל פון גערצען-קלוב איז ענג און אנגעדרייכערט. קיין לופט איז נישטא, און קיין פרייער פלאץ — אויך נישט. אונזער קעלנער נעמט זיך אבער ווינציק וואס צום הארצען. ער קען זיין עולם און זיי קענען איהם. היינט ער זיי זיך צוזאמענרוקען, און ער שטעלט אריין פאר אונז א בעזונדער טיש.

— מיט וואס וועט איהר אנהויבען?

— פערגייט ער זיך פאר אונז און ער-ווארטונג.

— מיט א גוטען קערטשער הערינג און מיט א פאר גלעזלעך וואדקא, — ענטפערט פאר אונז אונזער רוסישער פריינט.

און א ווינקעל פון צומער זיצט א פא-ווע, — די פיאניסטען פון גערצען-קלוב, — און קעהרט וועלטען אויף דער פיא-נא. א יודיש מיידעל, איז זי דער ליב-לינג פון אלע וואס קומען דא אריין ביי די פאר יודישע שרייבער, וואס קענען אהער אריינקומען, איז זי אמשטארק-סטען בעליבט פאר איהר אמת ריינעם, זאפטיגען יודיש, וועלכען זי רעדט, גישט קוקענדיג דערויף, וואס איהר סבי-בה איז קיינמאל נישט קיין יודישע; ביי די רוסישע שרייבער זענען איהרע אקציענט הויך צוליב איהר שטענדיגער ענערגיע און לעבענס-לוסטיגקייט, וואס לאזט זיך פיהלען גלייך ווי זי קומט אריין אין קלוב.

דער עולם דא פיהלט זיך היימיש. מאַ-קע אין גרויסע פאמיליע: מען גריסט זיך מיט די הענד און יעדער ליפט פון איין טיש מיטשעל צו דעם צווייטען, און מען דערצעהלט אויס דאס ביסעל ליטע-ראריש רכילות, וואס האט זיך פאר די לעצטע פאר טעג אנגעזאמעלט:

— איהר ווייסט? פילניאק'? ווייל מען דאך שוין איצט נישט ארויסלאזען פון רוסלאנד...

— געהערט דאס לעצטע מיט מאיא-קאווסקי'ן?... ער האט דאך שוין א ניי מיידעל...

— מען זאגט, אז די צענזור האט א היפש ביסעל געשניטען פון איינער לעצ-טער פיעסע...

דער פראווען-עולם ביי אונזער טישעל האט זיך זייער אינטערעסען און זייניגע ריין-פראווישע רכילות:

— איהר זעהט אט יענע בלאנדע מיי-דעל?... געמט זי און ווארפט איוועק איהר מאן, דעם געפטמאן, און פערליבט זיך גאר אין אט דער מיאוס'קייט, וואס זיצט מיט איהר ביי איין טישעל... זאל זיין א מיאוס'קייט, אבי א שרייבער...

— הלמאי, די דאזיגע מיידעל ביי דעם גרויסען טיש זעהט איהר? נו, דאס זי דאך היינטיגע וואך חתונה געהאט אין „זאגס" שוין צום צוועלפטען מאל... צוועלף מאל ארויסגענומען „חתונה-דא-קומענטען"...

— דאס איז גארנישט דא אין רוס-לאנד... צוועלף מאל חתונה האבען איז דא פונקט ווי געהן צוועלף מאל אין טע-אטער...

עס דערמאנט מיר אן „קאפע ראיאל" אין ניו-יארק, אין דער „רע-דאם" קאפע אין פאריז, און „ראמאנישען קאפע" אין בערלין. דער זעלבער עולם; א אין דארטע. די זעלבינע טיפען. די זעלבינע געשפרעכען. די זעלבינע רכילות. דא טראגט עס א ביסעל א פראווינציעלען כאראקטער, ווייל אין הינזיכט פון קאפע-לעבען איז איצט גאנץ רוסלאנד פראַ-ווינציעל.

די פיאנא הויבט אן שפילען אנ'אמעריקאנער פאקס-טראט און דער עולם הויבט אן צוגויפצורוקען די טישלעך, צו מאכען כאטש א קליינעם פלאץ צום טאנצען. דאס טאנצען דא איז נאטירליך נישט אזוי, ווי אין בלאגושע. קיין אויס-געלייזגטע פלעשער אויף דער פאדלאגע וואלגערן זיך נוט און קיין מגושמ'-דיגע זידלערייען הערט מען אויך נישט, אבער דער עולם איז אויך דא נישט אינ-ריג ניכטער, או אין דעם טאנצען קאן מען עס ליבלט זעהען.

— צו וואס דארף מען אזעלכע פלעצ-ער איצט אין רוסלאנד? — וואונדערט אויך זיך, קוקענדיג אויף דער נישט זעהר ניכטערער רוסישער אינטעליגענץ.

— צו וואס?... — פרעגט מיך אי-בער אונזער רוסישער פריינד, דער שריי-בער — צו פערגעסען דאס גרויקייט פון אונזער טאג-טעגליכען לעבען. מען וואלט דאך דא פון זינען אראפ, ווען מען זאל נישט האבען ערגיץ-וואו א ווינקעלע צו ווייזען דעם איינגעגעם איך. א מענש מוז דאך אמאל פיהלען זיך יום-טוב'דיג? האָ?... ער מוז, צי נישט?... ווי דענקט איהר?...

אונזער פריינד האט שוין אויסגעטרונ-קען א הויפש ביסעל. נישט ער רעדט דערפאר איצט, נאר עס רעדט פון איהם זיין פערבארגענער איך. דא, אין דעם גערצען-קלוב, צווישען היימישע מענשען, קא ער זיך ערלויבען צו זאגען דאס, וואס ניכטערהייט וואלט ער אויף אנ'-אנדער פלאץ זיכער נישט געזאגט.

זיינע רייד ווערען פערשלונגען אין די קלאנגען פון דער פיאנא און פון די קלינגענדע גאפעל-מעסער...

—0—

טרויעריג געלעבט און טרויעריג געשטארבען

דאס לעצטע ווארט נאך א לאדזשער יודישען אקטיאר.

פון זלמן זילבערצווייג (ניו-יארק)

(ע נ ד ע).

איך בין שוין געווען אויף דעם העכס-טען שטאפעל. שפעטער, אז איך בין געשטאנען (האב געשפילט) מיט סאב-סר'ן און אדלער, און בין געווען דער ערש-טער ארטיסט, האט פריץ הירשביין גע-מאכט זיין ליטערארישע טרופע, האט ער, פריץ, געפינען פאר נויטינג מיך צו אנגאזשירען און זיין טרופע. אבער צו ערשט האב איך געמוזט ביי איהם א גאנצע רייהע פארשטעלונגען גאסטראלי-רען (אויף פראבע). איך בין שוין רע-מאלט געווען ליטעראריש געשטימט. שפעטער, ווען די ליטערארישע טרופע (פון) הירשביין האט נישט געקאנט עקס-זיסטירען, ווייל דאס זאגענאנטע פוב-ליקום איז נאך נישט געווען דערוואקסען צו ליטערארישע טעאטער, האב איך גע-מוזט צוריקגעהן צו דער אפערעטע און שונד-דראמען, פון וועלכע איך בין שוין געווען אפגעוועהנט. דערנאך בין איך געפאהרען צו קאמפאניע'ן אין ווארשא אויף גאסטראלען. עס איז אפילו געווען א פאר שעהנע ארטיסטען, ווי צום ביישפיל זאסלאווסקי, מיכאלעסקא, קא-לינסקי, און דאך איז מיר נישט געפע-לען געווארען, און נאך 20 גאסטראלען בין איך אוועקגעפאהרען צוריק אין רוס-לאנד, וואו איך בין אנגאזשירט געווארען צו ספיוואקאווסקי און קרויזע. דאס איז געווען אין 7-טען יאהר. (באמת אין 2—1911). באלד נאכדעם האט ווידער פריץ הירשביין געמאכט א טרופע מיט בן-עמי בראש, און איך בין ווידער איי-בערגעגאנגען צו פריץ הירשביינ'ען (די דאזיגע טרופע איז געווען בלויז בן-עמי'ס און הירשביין האט זיך נאך איהר אין בעמיילונגט). אזוי האבען מיר זיך אפגע-מוטשעט א לאנגע צייט, און די טרופע האט ווידער נישט געקאנט עקזיסטירען, און איך האב ווייטער געמוזט אוועקגעהן צום שונד-טעאטער.

איינמאל, קומענדיג אין א שטאט אויף גאסטראלען, האב איך דארט געטראפען א זעהר שעהן מיידעל. מיר זענען זיך געפעלען געווארען און מיט מזל חתונה געהאט. איך האב אנגעהויבען פרובען מיין רחל'ס, אזוי הייסט מיין ווייב, פעי-היגקייטען, און האב געזעהן, אז זי בע-זיצט א זעלטענעם טאלאנט צו דער בוה-נע, און איך האב זי געמאכט פאר איין אקטריסע, און אלאן מיט איהר געמאכט א טרופע. צו די 2 יאהר האט מיר מיין ווייב א ליבען זוהן געבוירען, און אזוי האבען מיר זיך געלעבט גליקליך און צו-פרידען. מיין פרוי איז באלד געווארען גרויס און בערוהמט, און מיר האבען זעהר שעהן געלעבט, ביז עס איז געווא-רען די רעוואלוציע אין רוסלאנד.

וואס מיר האבען איבערגעלעבט אין די רעוואלוציע-צייט איז זעהר פיל צו בעשרייבען. נישט אויף איין בוירעם, גוט און איין קעלער זענען מיר געלעגען בע-ראלטען, מורא האבענדיג פאר די בו-ליגאנישע באנדעס, וועלכע האבען אזוי געגארט נאך יודיש בלוט. נישט איינ-מאל האט מען אונז געפונען און צוגע-שטעלט צו דער וואנד, ווייל עס איז גע-ווען א פריקאז פון זייער אטאמאן, אז כמעט פון 20 ביז 70 יאהר זאל מען אויס'הרג'ענען. אז (און) מיר זענען גע-פאלען אויף איין פלאץ און געשריגען. אז מיר זענען נוט קיין יודן, מיר זענען ארטיסטען, האט מען אונז געטעקבען און די האנד אין מאנדאלינע, מיר זאלען שפילען און זינגען, און אזוי איז געווען: מיר האבען געשפילט און געזונגען, און זיי, די בולגאנעס, האבען זיך איבער אונז לוסטיג געמאכט. מיין ווייב נישט קענען (קענענדיג) איבערטראגען און צו-זעהען דאס אלץ, און מורא האבענדיג מען וועט אונז אלע אויס'הרג'ענען, איז געפאלען חלשות, און איז אזוי לאנג גע-לעגען ביז דאס טייוועלשע שפיל האט זיך געענדיגט, און זיי זענען אוועקגעגאנ-גען. (דעמאלט) האט מען זי ערשט קוים דערמונטערט. דאס איז געווען אין יעלי-סאוועטגראד. און אזוי האבען מיר איי-בערגעלעבט עטליכע פאגראמען, ביז גאט האט געהאלפען מיר האבען זיך דערשלעפט קיין אדעס.

דארט איז שוין קיין פאגראם נישט געווען, האט זיך ווידער אנגעהויבען א נייע צרה: עס האבען זיך אנגעהויבען וועקסלען די מאכטען. די איז ארוים, די איז אריין. אט איז דעניקין, אט זע-נען די באלשעוויקעס, אט איז קאלטשאק, אט זענען די באלשעוויקעס, אט איז פעטליוראוויצעס, אט זענען די באלשעווי-קעס. און ביי אלע איז מען נישט זיכער געווען מיט'ן לעבען. איינמאל, ביי די באלשעוויקעס, בין איך געגאנגען מבקר-חולה זיין מיינעם א גוטען פריינד. ער איז געווען א פערמעגליכער. מיט אמאל קומען אן די באלשעוויקעס מאכען ביי איהם א אונטערזוך, און מיך און נאך 2 זיינע שותפים דארט געטראפען, און מען האט אונז אלע ארעסטירט. מען האט ביי איהם געפאדערט עס זאל זאגען וואו זיין געלט ערגיץ בעהאלטען. און אזוי ווי ער האט נישט געוואלט זא-גען, פיהרט מען אונז אוועק אין שטאב און מען פער'משפט אונז צום טויט און טאקע באלד (אויסצופיהרען דעם פסק-דין). מיין ווייב און דעם נגיד'ס מאל-טער, א דאקטארשע, האבען געוואלט ארויסגעהן פרעגען פארוואס מ'האט אונז ארעסטירט, זאגט מען זיי, אז מען וועט אונז באלד שיסען. און דארט, אז מען האט געזאגט, איז געווען געזאגט. זענען זיי באלד אוועקגעלאפען און קאמענדאנ-טור, און דערצעהלט דעם קאמענדאנט פון ארעס, אז מען וואס אונז באלד שי-סען, און האבען געוויינט פאר איהם, האט ער זיי געגעבען א צעטעל אויף דער האנד אין שטאב אריין, אז מען זאל אונז באלד צושטעלען לעבעדיגערהייט. אז זיי זענען געקומען מיט דעם צעטעל, זענען מיר שוין געשטאנען צוגעשטעלט צו דער וואנד, און די ביקסען זענען שוין געווען אנגעשטעלט צו אונז. אז דער נאטשאלניק פון שטאב האט דער-זעהען דאס צעטעל פון קאמענדאנט, האט ער געגעבען א בעפעהל מען זאל אונז שוין אפפיהרען אין קאמענדאנ-טור. עס איז אזוי געווען. עס האבען אונז געפיהרט אפשר 100 סאלדאטען, ווי די גרעסטע פערברעכער. קומענדיג אהין, איז באלד געקומען צו לויפען דער פארזיצענדער פון אונזער (ארטיסטען) פעראיין, און האט מיך באלד ארויסגע-נומען. נאך די אלע איבערלעבעניסען און נאך די אלע פאגראמען, וואס מיר הא-בען געליטען, האט מיין ווייב אנגעהויבען שרייען אויב איך וועל זי נישט אוועק-פיהרען אין איין אנדער לאנד, וועל איך זי טרעפען אין א שעהנעם טאג אין איינ-געהאנגענע. איך, ליב האבענדיג דאס ווייב מיט דעם קינד, האב גענומען אלע מיטלען און זיי געבראכט אין רו-מעניען, האפענדיג, אז פון דאנען ווע-לען מיר פאהרען קיין אמעריקא.

איך האב באלד אנגעהויבען שרייבען ברוך קיין אמעריקא, און עס איז מיר אנגעקומען שיפס-קארטען, איינרייזע-בעווילונג און א קאנטראקט פון א אמע-ריקאנער דירעקטאר משה שור. ליידער אבער איידער איך האב געהאט די נוי-טיגע פאפירען, האט מען צוגעמאכט (בעשטימט) די קוואטא, און מיר זענען געבליבען אין רומעניען. פון גרויסע שמערצען און ערגערניש בין איך קראנק געווארען, און דאקטוירים האבען געזאגט איך מוז האבען איין אפעראציע. צו דעם צוועק בין איך קיין ווין געפאהרען, וואו איך בין אין איין לעגנערער צייט ארום געזונד געווארען. אהיימקומענדיג האבען מיר ווייטער געשפילט אין די שענסטע טרופעס, ווי צום ביישפיל מיט פישזאנ'ן, מיט בעראמאוו, בין מיט א יאהר צוריק, בין איך ווידער קראנק געווארען, און שוין נישט האבענדיג די מעגליכקייט צו פאהרען אין ווינען אדער אויף (אין) איין קור-ארט, ליג איך שוין א יאהר צו בעט. און א דאנק דעם, וואס מיין פרוי איז א גוטע ארטיסטקע, שפילט זי איצט אויך אין די שענסטע טרופעס, און האלט אויס די גאנצע פאמיליע. דאס הייסט, מיך האלט זי אויס און קורירט מיך, דאס קינד האלט זי אויס און לערנט איהם (לאזט איהם לערנען) אין קאנסערוואַ-טאריע, האלט אויס א שוועסטער. און דאס איז אלץ א דאנק דעם וואס מיין ווייב קאן זיך ווארפען אומעטום. אט האט זי ערשט געשפילט מיט בארא-מאוו'ן ליטערעריש טעאטער, און אט שפילט זי אצינד ביי גאלדענבערג'ן מיט די בעלי קעסמאן און דער אפערעטע. איהר קענט זי מן הסתם, דאס איז מא-ראם פאללער.

איהר וועט מיר ענטשולדיגען פריינד, דאס היינט אונבעקאנטער פריינד הער זילבערצווייג, וואס איך גיב אייך אזוי ווענינג אויסצוגען. ערשטענס בין איך קראנק, איך קאן מעהר נישט שרייבען, און צווייטענס, ווער קאן זיך עס אנגע-דענקען וואס (עס) האט פאסירט מיט מיר אין די 32 יאהר, וואס איך האב איבערגעלעבט אין די 32 יאהר, וואס איך האב געארבייט אויף דער יודישער בוהנע, וואס מיר האבען איבערגעלעבט אין די ערשטע צייט (צייטען), ווען איך בין ארויף אויף דער בוהנע. מען האט נישט געמארט שפילען יודיש טעאטער, נאר „יודיש-דייטש טעאטער". און מיר מען שפילען קומט צו געהן א פריסטאוו און הייסט לאזען דעם פארהאנג. ער לאזט מעהר נישט שפילען. מען רעדט יודיש.

— פון וואנען ווייסטו, פריץ?

— איהר דארפט זאגען וואס, האט איהר געזאגט וואס? (וואס איז?)

מעהר האט ער אליין נישט געקענט.

היינט ווי שווער איז אנגעקומען די ראזוראשעניע (ערלויבניש) אויף צו מע-גען שפילען? אז מען האט שוין גע-האט פון מיניסטער און פון גובערנאטאר, האט דער פריסטאוו געזאגט, (אז) ער לאזט נישט.

אלזא, גענוג, איך שלום מיין שרייבען, און בעגריס אייך מיט אייער קומען. און ווינש אייך ערפאלג אין אייער אונטער-נעהמונג.

מיט גרוים הדר-ארץ

ארטיסט דוד פאללער.

* * *

איך האב די אויטאביאגראפיע אפגע-דרוקט אין פאללער'ס סטיל, בלויז רוי-טיגער פונקטירט, ארטאגראפירט, בעזונ-דערס די העברעאישע ווערטער, און אין קלאמערען טייל ווערטער געמאכט פער-שטענדליך אדער צוגעגעבען פעהלענדע ווערטער.

פאללער וועט שוין זיין ביאגראפיע נישט לייענען. זאלען זיינע לאנדסלייט און זיין פאמיליע כאטש האבען דעם קליינעם אנדענקען פון אנ'ארבייטסזא-מען, ארעמען יודישען אקטיאר.

—0—

לאדזער כראניק

נעזעלשאפטליכער קאמיטעט צו שטודירען ארבייטסלאזע

(§) אין צוזאמענהאנג מיט'ן ווינטער און שווערען קריזיס און ארבייטסלאזיגקייט, וועט דער וואיעוואדא יאשטשאלט רופען צום לעבען א געזעלשאפטליכען קאמיטעט, וואס וועט האבען די אויפגאבע צו זאמלען געלד און חפצים פאר די ארבייטסלאזע, כדי אזוי ארום צו העלפען לינדערן די נויט אין אונזער שטאט.

פאלקס-אוניווערזיטעט ביי דער ציוני. ארגאניזאציע

היינט, זונטאג, 8.30 אווענט קומט פאר אין פאלקס-אוניווערזיטעט ביי דער ציוני. ארגאניזאציע (צעגעלניאנא 4) א פארלעזונג פון אינזש. י. זשעלינסקי א. ד. ט. „דער ים המלח און זיין פעדייטונג פאר דער ענטוויקלונג פון ארץ ישראל".

רעדוקציע אין לאדזער שפינערייען

(וו) צוליב דער שלעכטער קאניונקטור אין האנדעל, האט דער ארגאניזיר-קאמיטעט פון שפינער קארטעל אויפגעפאדערט די לאדזער שפינערייען צו באגרעניצען זייער פראדוקציע, ווייל די גארן-וואפאסען וואקסען אומגעהויער שנעל. אין דער העלפט פון חודש נאוועמבער האבען די לאדזער גארן-זאפאסען שוין איבערגעשטיגען 1 מיליאן קילא.

אונגעוועהנליכע סענסאציאנעלע געשיכטע מיט א זוהן פון א לאדזער פאבריקאנט,

וועלכער איז געווארען דער „קעניג" פון די לאדזער באהן-גנבים, איז געווען פערקליידעט אלס ציגיינערין און ער האט בעגאנגען פיל מענשען

(§) די לאדזער און ווארשאווער פאליציי האט זייט א לאנגע צייט געזוכט צוויי טונקעלע פערשוינען: א פראסטיטוטקע, וועלכע האט אין דער געגענד פון פאבריקס-וואקזאל סיסטעמאטיש בע'גנב'עט די שכור'ע „געסט" איהרע, און דעם „קעניג" פון דער אונטערוועלט וואס פיהרט אויס איהרע „אפעראציעס" און די נאמען אכום לאדזער פאבריקס-וואקזאל. דערצו איז צו די צוויי לעצט צוגעקומען נאך א דריטע פערזאן, וועלכע האט דער פאליציי פערשאפט נישט ווייניג צרות. דאס איז געווען א זעהר עלעגאנטער יונגערמאן מיט א געשליפען צונגעל, מיט גרויסארטיגע מאניערען, א דאנק וועלכע ער האט בעשווינדעלט מעהרערע מענשען.

דער דאזיגער עלעגאנט האט גראסירט אין ווארשא און ווארשאווער אומגעגענד, ווי אויך אין דער לאדזער וואיעוואדזטווא.

די פאליציי איז מיט דער צייט געלונגען פעסטצושטעלען זעהר טשיקאווע איינצעלהייטען וועגען די פערשוינען. ראשית האט זיך ארויסגעוויזען, אז די פראסטיטוטקע, וועלכע פיהרט אויס גנבות ביי איהרע „געסט" צייכענט זיך אויס מיט איהר געוואלדיגער גבורה און טראגט דעם צונאמען „די ציגיינערין". דער קעניג פון דער אונטערוועלט ארום לאדזער פאבריקס-וואקזאל, האט זיך ארויסגעוויזען, איז צווישען זיינע מענשען א גרויסער אויטאריטעט און הייסט דער „ציגיינער", זיין אמת'ער נאמען איז נאוואקאווסקי. וואס שייך דעם עלעגאנטען פערשוין, וועלכער „ארבייט" אין ווארשא און לאדזער סביבה, האט זיך ארויסגעשטעלט, אז ער איז אלט 25 — 28 יאהר און הייסט סטאניסלאוו נאוואק, א לאדזשער, וואס רעדט שלעכט פויליש און מאכט פונדעסטוועגען א פיינעם איינדרוק.

אבער באלד די לעצט האט זיך נישט איינגעגעבען. אונצווישען האט די אויספארשונגס-מאכט בעקומען מיטטיילונגען, אז די פראסטיטוטקע די „ציגיינערין" האט בעראובט 2 „געסט", דערלאנגענדיג זיי מיט דער פויסט אין די ציינער אריין. ווייטער האט די פאליציי בעקומען פערטרוילעכע ידיעות, אז דער געהיימ-ניספולער גנבים-קעניג „ציגאן" פיהרט זיך אויף מעשה דזשענטעלמאן, אז אלס פערקליידעטער, עלעגאנט דער בעזוכט ער ערשטקלאסיגע לאדזער לאקאלן, בעגעהענדיג שווינדלעריייען.

נאך לענגערע אנשטרענגונגען איז די אויספארשונגס-מאכט געלונגען אויף די שפורען פון „ציגאן" און די „ציגיינערין". אבער ביידע ספריטנע פערברעכער האט זיך שטענדיג איינגעגעבען ארויסצודרעהען זיך פון דעם געהיים אגענט.

געכאפען איז געקומען דער „ציגיינערינס" מפלה. 8 א זייגער אווענד האבען פאליציי-פונקציאנארען זי פערהאלטען אויף עק פיעטרקאווער און זשעלאנא.

בעת דער פערזענליכער רעוויזיע און אויספארשונגס-אמט האט זיך ארויסגעוויזען, אז די „ציגיינערין", וועלכע האט אזוי פיל כוח געהאט און איהרע העגר, איז א פערקליידעטער מאנספיל און — אז ער איז נישט קיין אנדערער ווי דער „ציגאן" ביי איהם האט מען מאסע געפונען א פאס אויפ'ן נאמען פון סטאניסלאוו נאוואק. דערביי האט זיך ארויסגעשטעלט, אז דער „ציגיינער", די ציגיינערין און נאוואק איז איין און דער זעלבער פערזאן. דאס איז אלזא געווען א געפעהרליכער פערברעכער, וועלכער האט אנגעווארפען שרעק און געפיראלטע שאדען'ס אין דריי בעזונדערע געשטאלטען.

בעת'ן פערהער, האט דער פערהאלטענע גאר נישט געוואלט ענטפערן אויף די פראגען. ערשט ווען עס איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז דער פאס איז א געפעלשטער, האט זיך פונאנדערגעבינדען זיין צונג ער האט געמלדט, ערקלערט אז ער איז א זוהן פון בעקאנטען לאדזער אינדוסטריעלער, ה' פינקע, איז אלט 26 יאהר. אין זיין צייט איז ער געווען א שטענדיגער שטאם-גאסט אין אלע לאדזער עפענטליכע ערטער, איז גוט בעקאנט אין דער „מאלינאווע" זאל, און „לובר" קאן מען איהם ווי א פייזען שוילינג. אין 1925 איז ער געווארען א זעלנער, אבער אין 2 חדשים ארום, איז איהם נמאס געווארען די דינסט. נאכ'ן צוריקקומען קיין לאדז, האבען די עלטערן איהם נישט אריינגעלאזט און האבען איהם מעביר-נחלה געווען. אין דערזעלבער צייט האט מען געגען איהם פונאנדערגעשיקט שטעק-בריוו. מורא'האבענדיג, מ'זאל איהם נישט איינזעצען אין תפיסה, האט ער זיך געמאכט א פאלשען פאס אלס נאוואק. און אזוי האט ער א לענגערע צייט געלעבט. מתחילת האט ער דא און דארט געכאפט א הלוואה'לע, שפעטער האט ער אנגעהויבען צו בעגעהן קלענערע עבירה'לעך. אזוי ווי די קלייניגע פערברעכענס האבען זיך איהם איינגעגעבען, האט ער אנגעהויבן „נעהן העכער"...

מיט דער צייט איז ער איינגאנצען געזונקען; אריין אין דער אונטערוועלט, וואו ער איז אלס געלערנטער געקרוינט געווארען מיט ערפאלג און איז געווארען „קעניג".

די ארויסגערופענע עלטערן האבען דערקענט אין דעם פערברעכער זייער זוהן. עדווין פינקע איז איינגעזעצט געווארען אין תפיסה.

י. ב.

אויף לאדזער טעמען.

„לעצט-געלד"

די אספאלט ארבייטען אין לאדז זענען שוין געענדיגט. די פיעטרקאווער און דער פרייהייטס-פלאץ זענען שוין איצט פערוואנדעלט געווארען אין א שפיגל אייראפע און פרייטאג זענען שוין די סעזאן-ארבייטער אראפ פון די ארבייטען.

אבער אלס „לעצט געלד" האבען די ארבייטער איבערגעלאזט אפאר צובלוטיגטע קעפ פון יודען, וואס זענען דאנערשטאג אווענד געשטאנען אויפ'ן פרייהייטס-פלאץ און הנאה געהאט פון די נייע „פאזשאנדקעס" אין אונזער שטאט.

„לאדזער טאגעבלאט" האט וועגען דעם „לעצט-געלד" געשריבען און באלד פרייטאג אינדערפריה האט דער ראטמאן ביליוער אינטערוועניערט ביים לאווניק איזדעבסקי, וואס איז ממונה אויף די שטאטישע עפענטליכע ארבייטען, און איהם געפרעגט: ס'מיינט, וואו איז יושר, וואו איז הומאניטעט, וואו איז אייער סאציאליזם, אז איהר קאנט דערלאזען אזא זאך, אז אייערע ארבייטער, זאלען זיך לאזען, „וואוילגעהן" אויף די יודישע פלייצעס.

לאווניק איזדעבסקי האט נעענטפערט, אז ער איז באמת חרפה'ן ענטפערט, אז דאס איז באמת אנ'אונגערהערטע זאך, אבער איצט קאן ער שוין נישט אינטערוועניערען, ווייל די ארבייט אויפ'ן פרייהייטס-פלאץ איז שוין פערענדיגט. די ארבייטער זענען שוין פונאנדערגעלאזט און עס איז שוין נישטא וועמען צו בעשטראפען.

אי, וואו איז דער מאגיסטראט געווען פריהער, ביי די אנפאלען אויף יודישע דורכגעהער אין די פריהערדיגע טעג? פארוואס האט לאווניק איזדעבסקי דעמאלט נישט אינטערוועניערט?...

פון דעם אלעם קאן מען ארויסנעמען א מוסר-השכל, אז די אספאלט-ארבייטען זענען נישט בלויז אויסגעגאנגען צו יודישע קעשענעס, נאר אויך צו יודישע קעפ און צו יודישע פלייצעס.

דער יוד מוז שטענדיג צאהלען דריי פאך. 2 מאל מיט געלד, און איינמאל מיט בלוט.

—0—

קאנטראל-פערזאמלונגען פון די יאהרגענג 1904, 1889 און 1902.

היינט, זונטאג, קומען די קאנטראל-פערזאמלונגען נישט פאר.

מארגען, דארפען זיך צושטעלן צו די קאנטראל-פערזאמלונגן אין לאקאל נאוואטארגאווא 18 די רעזערוויסטען. פון יאהרגאנג 1889 (קאטעגאריעס A, C, D, און C איינס, C צוויי) וועלכע וואוינען אויפ'ן שטח פון דעם 2, 3, 5, 8, 9 און 11 קאמיסאריאט און זייערע פאמיליע-נעמען הויבען זיך אן מיט די אותיות.

L Ł

אין לאקאל אויף נייע-ציגעל גאס 51 דארפען זיך צושטעלען די רעזערוויסטען פון יאהרגאנג 1902 פון 44 קאמיסאריאט וואס זייערע פאמיליע-נעמען הויבען זיך אן מיט די אותיות.

A — K

איינשליסליך

געגען דער 10-גראשענדיגער „סחורה"

דער נידערטרעכטיגער האנדעל מיט'ן געדרוקטען יודישעןווארט

דאס „לובלינער טאגבלאט", א צייטונג, וועלכע רעדאגירט פון דעם בעקאנטען און אנגעזעהענעם פובליציסט ש. י. סטופניצקי, איבערהדרוקענדיג אונזער ארטיקעל „לאדזער סענסאציעס" גיט צו פאלגענדע בעמערקונג:

„דער מאוסער האנדעל, וואס די ווארשאווער האבען לעצטענס אנגעהויבען מיט'ן געדרוקטען ווארט אין דער פארם פון פארנאגראפישע און דעמאראליזירענדיגע אווענט-בלעטלעך, פערקויפענדיג די דאזיגע „סחורה" צו 10 גראשען א שטיק, האט געמוזט ארויסרופען א רעאקציע מצד דער גאנצער פראווינץ. עס איז נישט קיין רעזולטאט פון דער קאנקורענץ. די ווארשאווער צייטונגען, אפילו די פריהמארגען - צייטונגען, זענען נים אומשטאנד צו קאנקורירען מיט א לאקאלער צייטונג, וועלכע ברענגט ידיעות און אינפארמאציעס פון ארטיגען שטאטישען לעבען. די פראווינצער פרעסע, צייטונגען פון פערשידענע ריכטונגען און פארטייען טרעטען ארוים געגען די „ווארשאווער". האבענדיג פאר'ן אויג די אכטונג צום געדרוקטען ווארט און צום מין פרעסע.

„מיר ברענגען דא אנ'ארטיקעל פון „לאדזער טאגעבלאט". א „פראווינצער" צייטונג, וועלכע זאגט לויט איהר פארם, אויסזעהן, איינהאלט און ערנסט שטעהט אויף א העכערען ניוואו, ווי די געוויסע ווארשאווער יודישע צייטונגען".

נאך דער דאזיגער איינלייטונג ווערט איבערגעדרוקט אונזער ארטיקעל „לאדזשער סענסאציעס", וואו עס איז אין א פעלעטאניסטישער פארם אויסגעזאגט געווארען די סודות פון חדר, ווי אזוי די ווארשאווער בלעטלעך פאבריצירען לאדזער „סענסאציעס".

עד כאן דאס „לובלינער טאגבלאט".

ס'איז באמת נישט צו פערשטעהן, ווי אזוי די ארויסגעבער פון די ווארשאווער צייטונגען זאלען קענען אזוי הפקר'דיג זיך בעציהען צום געדרוקטען יודישען ווארט און מאכן פון יודישען צייטונגען-וועזען א בזליג בשמים-קרעמעל מיט געפעלשטע סחורה, מיט נישט געשטויגענע, נישט געפלויגענע, געבלאזענע באבע מעשיות... די ווארשאווער צייטונגס-ארויסגעבער ווילן זיך, קענטיג נים בעזינגען, דערום דארפען די יוד. לעזער נעגען דעם רעאגירען און זיך אפטרייסלען פון דער דאזיגער עקעלדיגער „סחורה".

צו אלע יודן אין פוילן!

דעם 15-טען דעצעמבער ה. י. ווערט טעפייערט דער 50-יעהריגער געבורטס-טאג פון יצחק גרינבוים.

שוין 30 יאהר שטעהט יצחק גרינבוים אין אונאויפהערליכען דינסט פונ'ם יודישען פאלק. 30 יאהר פיהרט ער דעם גרויסען, עקשנות'דיגען קאמף פאר די יודישע רעכט, פאר יודישער אויפלעבונג, פאר א בעסערען און שענערען מארגען. זיין גאנץ לעבען, זיין גרויסע נשמה און אלע זיינע אויסערגעוועהנליכע פעהיגקייטען האט יצחק גרינבוים געשטעלט אין רשות פון זיין פאלק. אויף איין מאג, אויף איין שעה אפילו, האט ער נישט איבערגעריסען זיין אנגעשטרענגטע ארבייט פאר דער בעפרייאונג פון דער יודישער נאציע. שטענדיג וואכזאם, שטענדיג טרייו, אטביג און אומעטום דער עהרליכער קריטשטאהל-ריינער טוער איז קעמפער — איז יצחק גרינבוים נישט דאס איינציגום פון איין פארטיי — ער איז דאס איינציגטום פון גאנצען יודישען פאלק. ער האט געגנער, זאגאר פיל געגנער, אבער אפילו זיינע שארפסטע געגנער מוזען אנערקענען די גייסטיגע פון זיינע לייסטונגען לטובת דעם יודישען פאלק און מוזען בויגען דעם קאפ פאר דער ערנסטקייט און עהרליכקייט, וואס בעצייכענען זיין גאנצע לעבענסלענגליכע ארבייט.

דער נאמען פון יצחק גרינבוים איז איבערטרענבאר פערבונדען מיט די נייעסטע און שענסטע אידעאלען פון יודישען פאלק, מיט זיין דראנג צו אויפלעבונג און בעפרייאונג אין א"י און אין די לענדער פון גלות. די שענסטע בלעטער אין דער געשיכטע פון דער ציוניסטישער בעוועגונג אין די גלות-לענדער און אין דער געשיכטע פון דעם קאמף פאר אונזער נאציאנאלע און מענשליכע רעכט און די לענדער פון אונזער פער-

שפרייטונג — זענען אריינגעשריבען געווארען דורך איהם און ד"ר זיינע מיטגען, גרויסע מעשים אין משך פון די גאנצע לעצטע דרייסיג יאהר.

דער קאמיטעט צו פייער'ן דעם 50-יעהריגען יובילעאום פון יצחק גרינבוים וואס פראקלאמירט די פאלקס-זאמלונג פון א פאנד צו ערווערבען א נחלה אין א"י פאר יצחק גרינבוים.

מיר פאדערען אויף אלע יודען צו בעטייליגען זיך אין דער דאזיגער זאמלונגס-ווערק מיט מויזענדער און ווער מיט גראשענס—כדי דערמיט צו בעוויזען, אז מיר, יודן וויסן אפצושאצען און צו ווירדיגען די גרויסע און עהרליכע ארבייט פון איינעם פון די בעסטע זיהן פונ'ם יודישען פאלק.

דער קאמיטעט צו פייערן דעם 50 יעהריגען יובילעאום פון
יצחק גרינבוים.

אברהם פאדלישעווסקי — פארזיצענדער, נח פינקעלשטיין — פארזיצער פון עקזעקוטיווע, מ.מ. אוסישקין (ירושלים), רעד. י. אפענשלאק, רעד. א. גאלדבערג, מ. גארדאן, יוסף גראוויצקי, סענ. ד"ר י. דאווידזאהן, א. דאפקין, דעפ. א. מ. הארטגלאס, דעפ. ד"ר י. ווינגאדזקי (ווילנא), ד"ר י. כהן, אינזש. י. לאנדשטאק — פארזיצער פון יונגער עקזעקוטיווע, ל. לעווימע, דעפ. ח. פארבשטיין מנר. מ. פאלאקעוויטש — סעקרעטאר, רעד. אהרן צייטלין, ד"ר מאיר קלומעל, סענא מאר משה קערנער, דעפ. י. ראזענבלאט (לאדז), ד"ר יצחק שופער, משה דאנציגערקארן — סעקרעטאר פון יוגענד עקזעקוטיווע.

ווארשא, מרחשון תר"צ.

אדרעס פאר געלד זענדונגען:
לודזקי באנק דעפאזיטאווי
ווארשא, זשאבייא 9.

אנ'אויפרייס אין „דזשענטעלמען"

(§) אין דער גומי-פאבריק „דזשענטעלמען" (אלעקסאנדרער 156) איז בעת'ן ארבייטען קויהלען אין פאבריקס אויווען פארגעקומען אנ'אויפרייס. עס האט געפלאצט דער קעסעל, דערביי איז ערנסט פעגוואונדעט געווארען דער ארבייטער פהאנטשישעק זעלינסקי. אין שווערע יסורים איז דער ארבייטער אפגעפיהרט געווארען אין שפיטאל אריין.

יודישע קינדער פון שייבלערס ראיאן מוזען געהן אין א פאלקס-שולע אויף גדאנסקא 90

אנפראגע פון ראטמאן מינצבערג אויף דער לעצטער שטאט-ראט-זיצונג

(:) אויף דער דאנערשטאגדינער שטאט-ראט-זיצונג, האט ראטמאן מינצבערג אריינגעטראגען אנ'אנפראגע צום מאגיסטראט: צי איז דעם מאגיסטראט בעוואוסט אז די פאלקס-שולע אויף קילינסקא 121 פאר יודישע קינדער, האט דער מאגיסטראט אפגעגעבען אויף א שולע פאר דייטשע קינדער. א טייל פון די יודישע קינדער זענען איבערגעשיקט געווארען אין דער פאלקסשולע אויף גלובנא 30, וואו די קינדער זיצען צוזאמענגעקוועטשט צי פינף אויף א באנק. דאס זעהט מען אפילו נישט אין די חדרים. ווייטער זאגט ראטמ. מינצבערג, אז דער גרעסטער טייל קינדער פון דער אויבענדערמאנטער פאלקסשולע, האט מען איבערגעשיקט פון דער קילינסקא אויף דער גדאנסקא 90 די קינדער קומט אזוי ארום אויס צופאהרען אויף צוויי טראמוואיען, און דערנאך נאך צו געהן א שטיק וועג צו פיס.

ראטמאן מינצבערג פרעגט דערים, צי ווייסט דערפון די שול אפטיילונג פון מאגיסטראט, און וואס רעכענט דער מאגיסטראט צו טון, כדי די עולה צו פערבעסערען?

דער לאווניק פון דער שול-אפטיילונג פראפעסאר סמאליק, האט צוגעזאגט מיט דעם ענין זיך צו בעקענען, און אויף דער קומענדיגער שטאט-ראט-זיצונג צו געבען אנ'ענטפער.

טשעקאווע, ווי אזוי דער מאגיסטראט וועט דעם ענין ערלעדיגען. עס איז ווירקליך אונערהערט, אז קינדער פון שייבלער'ס ראיאן זאלען דארפען געהען אזא מהלך אין דער שולע אריין. בפרט, איצט, ווען ס'דערנעהנטערן זיך די פרעסט.

וועלכע שענקערס קאנען געניסען פון הנחות ביים אויסקויף פון נייע פאטענטען?

פאטענטען פאר אויטאס אייגענטימער

רעסטאראטארען און שענקערס, וואס ווילען געניסען פון די רעכט אויסצוקויפען קלענערע פאטענטען, מוזען אריינטראגען אינדיווידועלע ביטעס ביז'ן 15. דעצעמבער. ביים געבען די הנחות וועלען די פינאנץ-אמטען נעמען אין אכט נאר די, וואס זייער „ווירטשאפטליכע עקזיסטענץ קאן בעדראהט ווערען" אין פאל פון אויסקויפען א גרעסערען פאטענט. עס איז אויך פארגעזעהען, אז די דאזיגע הנחה קאן אנגעווענדעט ווערען נאר פאר די אונטערנעהמונגען, וואס אין לאדז האט זייער גאנצער איינזאץ צוזאמען מיט דער פראווי... (וואס די שענקערס בעקומען צו... יאהר) בעטראפען 20.000 זל.

אויב דער פינאנץ-אמט זאגט אפ די ביטע צו בעריקזיכטיגען, מוז ער וועגען דעם מיטטיילען דעם פעראינטערעסירטען.

בעזיצער פון „הורטאווע בור-סקלאדעס", אין וועלכע מען פערקויפט אויסשליסליך ביר און נישט עפים אנדערש, קאנען אויף 1930 אויסקויפען פאטענטען דריטע קאטעגאריע, אויב די דאזיגע אונטערנעהמונגען בעשעפטיגען נישט מעהר ווי דעם בעל-הבית (אדער זיינעם א פערטרעטער) און איין געהילף. בעזיצער פון די פעראינטערעסירטע שמועסן... קאטעגאריע פאטענטען קאנען אויסקויפען נאר די בעזיצער פון „הורט בור-סקלאדעס", וועלכע האבען נישט מעהר ווי 2 בעזונדערע סקלאדעס ביי די האנדעלס אונטערנעהמונגען.

בעזיצער פון 1-6 פערזאנען אויטא-טעקסי קאנען אויף 1930 אויסקויפען א פאטענט 4. קאטעגאריע; 3. קאטעגאריע פאטענט מוז אויסקויפען א טעקסי-אונטערנעהמער, וועלכער בעזיצט מעהר ווי 3 אויטא-דראשקעס (העכסטענס צו 6 פערזאן) אדער 1 אויטאבוס פאר העכסטענס 20 פאסאזשירען.

—0—

א געהאנגענער אין דער „קוועלע"

פרייטאג פריה האבען די פערבייגעהער אין דער „קוועלע" אין שייבלער'ס ראיאן בעמערקט א הענגענדען מענש אויף א בוים, ער איז שוין געווען איינגאנצען קאלט. עס איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז דער זעלבסטמערדער איז א געוויסער אויגוסט יענט, 47 יאהר אלט, א וועבער, וואס איז לעצטענס אנגעהויבען געווארען צו דער ארבייט און צוליב דעם זיך ערווארגען א שטאר... נערוועז-קראנקהייט.

—0—

יודיש טעאטער אין פילהארמאניע זאל — נארוטאוויטש 20

אונטער דער לייטונג פון א. בעזמאן

לעצטע פארשטעלונגען פון אונזערע בעליבטע געסט און אמעריק. קינסטלערין

בערטא זאסלאווסקא

מיט'ן אנטייל פון די אנגאזשירטע ארטיסטען

שלמה הערשקאוויטש און לעאן געטליבערמאן

היינט זונטאג, דעם 1-טען 9 אווענט

דער לעצטער שלאגער וועלכער האט איבעראל דעם גרעסטען ערפאלג מיט געזאנג און טענץ

די פרוי פון גאס

אין 4 אקטען פון האנס מילער — בעארבייט און רעזשיסירט פון רודאלף זאסלאווסקי

הויפט-ראלען: אנא — זאסלאווסקא מוזיקער — געטליבערמאן פראנץ — הערשקאוויטש

בעמערקונג: פאר קינדער פערבאטען

מאנטאג ד. 2-טן 9 אוו. גרויסע פאפולערע פארשטעלונג פון 1 ביז 2.50

די ליבלינגס-פיעסע פון לאדזער פובליקום

דער גאלדענער שידוך

אין 4 אקטען מיט געזאנג און טענץ פון מ. שווארץ

הויפט-ראלען: ליזא — זאסלאווסקא האפמאן — געטליבערמאן פיליפ — הערשקאוויטש.

עס נעמט אנטייל לויט א. ב. פרויען: בעזמאן, מאכאראווסקא, נערה, פאדערמאן, מענער: אריעל, אייזענבערג, באלבירסקי, גוטמאן, האמבורגער, מאכאראווסקי, ניהויז, פאלאנסקי און ראקאה. אדמיניסטראטאר—מ. ארנוואלד, מוזיקאלישע לייטונג—ל. זעלמאן.

בילעטען אויף אלע פארשטעלונגען צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע

לאדזער ראדיא-סטאציע ווערט שוין געבויט

(וו) אנהויב נאוועמבער איז אויף עק מאלאווא און אנזשעיעווסקא אנגעהויבען געווארען די בוי-ארבייטען ביים אויפשטעלען די לאדזער ראדיא-סטאציע. די ארבייט געהט צו און א שנעלען טעמפא. 2 שטאק זענען שוין פערטיג. די ארבייטען ביים פערלעגען די אנטענע פילארען פיהרט אויס די לאדזער עלעקטראווניע.

היינט — די פייערליכע ערעפנונג
פון דער היים פאר דער „העלענובעה"-יוגענד

חנוכה, האלב 12 בײטאג, קומט פאר דער חנוכה הבית פון דער היים פאר דער יוגענד, וואס איז ערצויגען געווארען אונטערנאמט און פערמע „העלענו-בעה". דאס איז א נייע, ווילטיגע געזעל-שאפטליכע אינסטיטוציע און אונזער שטאט, וואס ווערט געשאפען א דאנק דער בערייטווילינקייט פון בעקאנטען לאדזער בוי-אונטערנעהמער און געזעל-שאפטליכען טוער ה' אלחנן שטיינשניי-דער.

די נייע גרינדונג וועט ראגען דעם נא-מען פון ה' שטיינשניידער'ס זוהן שמואל נ"ע און פאר דער פייערליכער ערעפ-נונג פון דער „בורסע" וועט אויך אפגע-ריכט ווערען א הזכרה צו די שלושים פון דעם אזוי יונג-פערשטארבענעם שמו-אל שטיינשניידער.

און דער היינטיגער פייערונג אויף פא-פארסקא 41 וועלן זיך בעטייליגען צאהל-רייכע געזעלשאפטליכע טוער און אויך פארשטעהער פון דער מאכט.

פון דער העברעאישער ביבליאטעק „עבריה"

נאך דער פולשטענדיגער רעארגאני-זירונגס-ארבייט, וואס איז אדורכגע-פיהרט געווארען דורך די מיטגלידער פון „מרכז-עברי" ע"ש הד"ר י. נ. שמחוני" ווערט די העברעאישע ביבליאטעק עבריה ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע ווי-דער געעפענט.

די ביבליאטעק איז פערפולקאמט און בערייכערט געווארען מיט א גרעסערער צאהל ביכער פון די נייסטע אויסגאבען פון די העברעאישע שריפטשטעלער אין ארץ ישראל און אין אנדערע לענדער. זי בעזיצט אויך א גרויסע צאהל ביכער פון דער תלמוד'ישער און משכיל'ישער לי-טעראטור און איז אויף אזא אופ'ן די גרעסטע העברעאישע ביבליאטעק אין אונזער שטאט.

די ביבליאטעק וועט זיין טעטיג דריי מאל וועכענטליך — זונטאג, דינסטאג און דאנערשטאג פון 8 ביז 10 אווענד אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגא-ניזאציע (צעגעלניאנא 4) אונטער דער לייטונג פון „מרכז עברי" און וועט ארויסגעבען ביכער צו לעזען פאר א מי-נימאלען אפצאהל.

ווי זעהט אוים דער פרייער אויסוואהל פון אקושערקעס פאר פערזיכערטע אין קראנקען-קאסע

פרויען ווילען, אז די פעראררנונג זאל צוריקגעצויגען ווערען

(:) די פעראררנונג וועגען פרייען אויסוואהל פון אקושערקעס, ד. ה. אז יעדע פערזיכערטע פרוי אין דער קראנ-קען-קאסע קאן צו איהר געבורט רופען יעדע אקושערקע, וואס זי וויל, האט זיך אין דער פראקטיק ארויסגעוויזען פאר נישט זעהר גוראטען. אין פיל פאלען קומט אוים די אקושערקעס פעסטצו-שטעלען, אז די קימפעטארין מוז אפ-געפיהרט ווערען אין שפיטאל, אדער קליניק, כדי דארט צו געבוירען אונטער דער אויפזיכט פון דאקטוירים-גינעקא-לאגען. אין אזעלכע פאלען זענען די ארויסגערופענע אקושערקעס צו פערזי-כערטע זיך אונגאנצען אומזיסט מטריח, און אפטמאל פאלט דאס נאך אוים ביי-נאכט, אזוי, אז זיי האבען נישט קיין בעזונדערען חשק צו געהן צו א קראנקען-קאסע-געווינערין. דערפאר האבען די פערזיכערטע אין דער קראנקען-קאסע צו לויפען ביי א געבורט צו מעהרערע הע-באמעס ביז זיי געלונגט קוים איינע פון זיי איבערצורעדען, זי זאל איבערנעמען דאס געבורט.

צוליב דעם האבען דעלעגאציעס פון פרויען זיך שוין מעהרערע מאל בע-קלאגט פאר'ן רעגירונגס-קאמיסאר. פאר-הערונג צוריק איינצופיהרען דאס אלטע סיסטעם מיט די אקושערקעס.

עס איז צו ערווארטען, אז פון 1. יא-נואר 1930 וועט דער אקושערקעס-ענין צוריק גארמירט ווערען.

אויפרוף
פון חסד של אמת ומנחמי אבלים, אין לאדז

טוב שניהם מן האחד אם יפלו, האחד יקים את חברו.

לאדזשער בירגער! די 12לעצטע טרויערי-גע טעהלען מיט וועלכע אונז קומט אוים צוזאמענצוטרעפען ווי אונזערע משמורים פון העריען און די פראכטפולסטע ציי-מערן אפהייבען ווי עס איז נישט געבלי-בען צו מאהל אויף קיין ליכט אנצוציני-דען בײם מת רח"ל און ווי די פערבלי-בענע קינדער שרייען און ליארמען יתו-מים היינו, מיר זענען עלענד פערבליבען, ואין אם, און מיר האבען קיין אפיטרו-פוס פון טאטען גוטס און האב און קיין זכר אנדענקען געבליבען, הנושה די בעל חובות, פאדאטקעס, און צום סוף די קראנק רח"ל האט צוגענומען זאגאר די כלי בית. א מתינו באלמנית, אונזער מוי-טער איז פערבליבען עלענד ווי א שטיין, און דאס אלעס וויל די עלטערען בחייהם, און זייער גרויסע ראלע לא זכרו אחריתם האבען נישט פארגעזעהן די ענגע איבער דעם, און להם מנחם האבען די טראומגליקטע פערבליבענע נישט מיט וואס זיך צו טרייסטען.

די טרויעריגע ערפאהרונג האט אונז געבראכט צום בעשלוס צו גרינדען בײם לאדזער א געגענזייטיגע הילף ביי א כלי-פאל רח"ל מיט א סומע פון 10 טויזענד זל, זאל דאס אמווייניגסטען בלייבען דער טרייסט פאר די פערבלי-בענע פעראומגליקטע פאמיליע.

לאדזשער בירגער! מיר פערלאנגען נים פון אייך קיין אויסערגעוועהנליכע מאטע-ריעלישע און מאראלישע אונטערשטיצע, מיר ווילען נור אייער גוטען ווילען, און אייער אייגענע גוטסטען און זאג נישט ויש אחר, ואין שני, כ'בין פאר מיר געגוג רייך, גענוג, ואין שני כ'דארף נישט פון קיינעם קיין הילף, און קיינעם העלפען דען דער וואס איז ביי זיך אזוי זיכער גם בן, ואח אין לו דער פערזארגט נישט ובן אינגען קינד, און לאזט נישט אוי-

בער קיין גוטען פרוידער ער זאל איהם אונטערשטיצען איבער דעם איז שטענ-דיג בעסער, טוב שניהם מן האחד. רען אייגער שטיצט דעם צווייטען, און ווער רער נאך פון טויזענדער וואס פערקער-פערען זיך אין איין קערפערשאפט איי-נעם דעם צווייטען צו העלפען איז והחוט המשולש במהרה לא ינתק, דאס פער-בלייבט א אייביגער קשר, אין דעם זיגען ווילען מיר דאס גרינדען. מיר בעטען אייך דאס געגוייער זיך צו ערקונדיגען און אונזער ביורא פיעטריקאווער 34, וועלכע איז א גאנצען טאג טעטיג, און דא גלייך זיך רעקלארירען און צו דעם צוועק האבען מיר הערויסגערופען א אויסער-געוועהנליכער פערזאמלונג אויף דעם 8-טען דעצעמבער.

די פערוואלטונג.

בעקאנטמאכונג.

דער פעראיין „לינת אורחים" פיעטריקאווער 59 מאכט בעקאנט, אז זונטאג דעם 15.12 ד. י. 4 א זייגער נאכמ. אין אייגענעם לאקאל קומט פאר די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג פון פעראיין. אין פאל ביי נישט גענוגענדער צאהל מיטגלידער קומט פאר די אלג. פערזאמלונג צום 2-טען טערמין דעם זעלבען טאג 6 א זייגער אווענד ביי יעדער צאהל מיטגלידער. טאג-אורדנונג: 1) ערעפנונג, 2) וואהל פון א פארזיצענדען פון דער פערזאמלונג און 2 אסעסארען, 3) בעריכט פון דער טעטיגקייט פון פעראיין, 4) קאסע-בעריכט, 5) וואהלען, 6) פרייע פארשלאגען. בעמ.: 1) דער אריינגאנג צו דער אלגעמיינער פערזאמלונג איז ערלויבט נאר ביי פארצייגען פון איינלאדונגס-קארטען. 2) אום נישט צו פערלירען די וואהל-רעכט בעט מען צו ערלעדיגען דעם ביי-טראג אין פעראיין. די קאנצעלאריע איז טעטיג טעגליך פון 7—9 אוו.

גן-ילדים (Przedszkole)
פרעבעל-שולע
פון י. קצנלסון, קילינסקי 120 (ביי גלובנע)

דערמיט מאכן מיר בעקאנט, אז די למודים בעגינען דינסטאג, ד. 5/11 ד.י. קינדער פון 3 ביז 7 יאהר ווערן אנגענומען אין דער קאנצעלאריע פון שולע

די טעלעפאן-נומערן
פון „לאדזער טאגעבלאט"
זענען איצט
10057, 10047

ד"ר מיכאל רינגעל — וויצע-פארזיצער פון געריכט ביים ציוניסטישען קאנגרעס

בערלין. (יטא) ביי דער ענדגילטי-גער קאנסטיטואירונג פון דעם געריכט ביים ציוניסטישען קאנגרעס, וואס איז געוועהלט געווארען אין ציריך, איז אלס שטעלפערטרעטענדער פארזיצענדער פון געריכט געוועהלט געווארען געוו. סענ. ד"ר מיכאל רינגער (לעמבערג). די טעג האט דער פארזיצענדער פון קאנגרעס געריכט אדוו. ס. גראנעמאן וועגען דעם ארויסגעשיקט א מיטטיילונג צו ד"ר רינגעל.

נייער ראמאן!
שפאנענד, אנציהענד, איבעראשענד
הויבט זיך די נאהנטסטע טעג אן דרוקען אין
„לאדזער טאגעבלאט"

היפאטעקען-געלד
צו ביליגע ציגזען
אויף בערלינער הייזער
בעזארגט שנעל
Ch. Regenwetter
Berlin S. 14, Stallschreiber № 33
Telefon: Dönhoff 4337.

BANK SPÓŁDZIELCZY
Kupców i Przemysłowców w Łodzi
Spółdz. z ogr. odpow. Tel. 136-46

פראנט 1-טער שטאק — **39 צעגעלניאנא 39** — פראנט 1-טער שטאק

נעמט אן וועקסלען, פראכטען און פערשידענע דאקומענטען אויף אינקסא אויף אלע פלעצער אין גאנץ פוילען ביי א מינימאלער פראוויזיע און צאהלט אוים דעם זעלבען טאג, ווייזט איבער געלד אויף גאנץ פוילען, נעמט אן וועקלאדען, איינלאגען, נדן-געלדער און קלענערע אפשפא-רונגען אויף די בעסטע בעדינגונגען, מאכט דיסקאנטא און גיט ארויס אוואנסען אויף אינקאסא

ערלעדיגט אלס פינקטליך און רעעל! (די באנק איז אפען פון 9 ביז 2 מיטאג.)

Dr. L. Suchowczycki
כירורג
נעמט אן פאציענטען פון 4 ביז 7 נאכמיטאג
Pl. Dąbrowskiego 2, tel. 143-94

אזעלכעס איז נאך נישט געווען!
נאר וואס איז ארויס פון דרוק א העכסט-אינטע-רעסאנט ספר פון יודישן פאלקלאר-אוצר א. ב.
„לעקסיקאן פון יודישע חכמות"
פון הרב ישעיה זלאטניק.

דער לעקסיקאן ענטהאלט די געקליבענע דבורים, גלייכווערטלעך, אנעקדאטען און איינפאלען, פון די גרעסטע חכמי ישראל אין דער לעצטער צייט, וועלכע זענען נאך אין ערגיץ נישט פערעפענטליך געווארען. אנ'אמת'ען גייסטיגען פערגעניגען קאן יעדער יוד געפי-נען אין די חכמות, וועלכע שפרודלען מיט'ן עכטען יודישען הומאר און וויץ, וואס זענען אזוי איינגנארטיג און אריגינעל אין דער וועלט-פאלקלאר-ליטעראטור. **דאס ספר פאר'ן פרייז 3 זל.**

איז צו בעקומען ביים מחבר:
Rabin Sz. Złotnik, Radom.
געגען נאכנאהמע ווערט נישט געשיקט.

מעבלאנישע שלאסעריי און שווייסעריי
J. REDER, Łódż
Konstantynowska 11 (róg Zachodniej)
כ'נעהם אן פערשידענע מאשינען-רעפעראטורען ווי צופאסען פער-שידענע מאשינען-טיילען. און אויטאגענישע שווייסונגען.
אכטונג שטריקער!
איך שטעל צו טישען מיט מעסטערס פון 35 זל. און רעיעלע אויספיהרונג.
פריוואט-וואוינונג גדאנסקא 20 וו. 17.

א גרינצייג-בודקע
צוזאמען מיט א וואוינונג צו פערקויפען.
580 — נאפיורקאווסקי 55.

א שטוב מיט א קוך
מיט קארידאר און בעקוועמליכקייטען, פארטער זוניג זעהר ביליג צו פערמיטען טקלאראווע 81 קאלאניאל-געוועלב

זעהר ביליג! א וואוינונג פון 2 צימערן און קוך מיט בעקוועמליכקייט פון זאפארט אי-בערצוגעבן. דארט אויך צו פערקויפען א צעקעל-און אזשור מאשין בושעזשינער 21 מאנדעלבוים.

100 זל. צאהל איך
דעם, וועלכער וועט שאפען א פאסטען פאר א אינטעליגענטען יונגערמאן מיט פיל האנדעלס-פראקטיק, גוטע רעפערענצען, קליינער געהאלט. אפערטען סוב. „רוטינירטער בוכהאלטער" אין אדמיניסטראציע פון ד. צייטונג.

PRZEPISYWANIE
na maszynach: pol. i ros. **Tłumaczenia** w pięciu językach. **Powielanie** druków, Korespond. handl. **Prace** rachunkowe na maszyn. do liczenia
— wykonywuje —
Biuro „I R E N I T",
Piotrkowska 44, m. 8, lewa of. I p.
Nauka pisania na maszynach różnych systemów.

א שפיל-מאשין
12 ווינדעס מיט פאראפין אפאראטען צו פער-קויפען. צו ערפאהרען ביי מ. ליבלינסקא פלאץ וואלנאשטשי 6, 1-טער איינגאנג, רעכטס 4 שטאק.

א גרויס שעהנ צימער
ביי אנ'אנשטענדיגער פאמיליע אין צענטרום פון שטאט מיט א בעזונדערען איינגאנג פאסענד פאר א געשעפט פון זאפארט איבערצוגעבן. צו ער פאהרען אין אדמינ. פון „ל. ט." אונטער "R."

Dr. med. J. LUBICZ
Ortopeda
גראנסקא 28, טעל. 18317
ספעציאליסט פון ביינער און געלענקע-קראנקהייטען פערקרימונגען פון פלייצעס און גלידער
אייגענע פראצאווניע
פון זעמטליכע ארטאפעדישע אפאראטען: ווי וועקלאדקעס געגען פלאטע פיס, קינסטליכע פיס, ארטאפעדישע גארסעטען א.א.וו. נעמט אן 5—7

Dr. med. M. Heller
ספעציאליסט פאר הויט- און וועגערישע קראנקע און מענער-שוואכע
נאווראט 2, טעל. 179-89
נעמט אן ביז 10 פריה, און פון 4—8 אווענד
פאר פרויען פון 4—5 נאכמ.
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע פרייזען.

די בלוטיגע געשעהענישען אין ארץ-ישראל

ווער גרויסער טאג פון דער פרעמיערע — נאָהענט זיך!

רי אַלע אויפנאַהמען זענען אויטענטישע און זענען געמאַכט געוואָרען מיט די גרעסטע מסירת נפש מצד די אָפּעראַטאָרען. 2 אָפּעראַטאָרען זענען אומגעקומען. 10 אַקטען טראַגעדיע פון יודישען לעבען און טויט.

אין 2 טעג אַרום אין קינאָ „CZARY" „CORSO"

קינא **ZACHETA** נעוורושער 2

היינט און טעגליך! **„סאלאמבא"** — קורצען — אין — **„מעטראפאליס"**

אָנהויב פון די סעאַנסען אין די וואָכן-טעג 4 אַ זייגער נאָכמ. שבת, זונטאָג און חגאות 12 אַ זייגער מיטאָג. אויפ'ן ערשטען סעאַנס זענען די פרייזן פון פלעצער פון 40 גר. ביז 1 זלאָטי.

באַרג האַמילקאַר ליבעס-אַרגיעס, האַס און נקמה לויט דער בעריהמטער ערצעלונג פון גוסטאַוו פלאָבערט אין די הויפּט-ראָלען: **Jane De Balzac Henri Bardin i Rolla Norman** — אין — קורצען **„מעטראפאליס"**

PORADNIA WENEROLOGICZNA

פון דאקטוירים ספעציאליסטען

זאוואדזקא 1.

[illegible]

קוואַרץ לאַמפּ-עלעקטרישער הייל-קאַבינעט-מאַסאַזשיס

טעגליך פון 8 אַ זייגער ביז 9 אָוונט

זונטאָג פון 9 פריה ביז 2 נאָכמיטאָג

בעזונדער וואַרטע צימער פאַר פרויען

וויזיט 3 זלאטעס

איך קויף [illegible]

צו פערמיטען א זאל

אויף בעלער, פערוויילונגען. צו ערפאהרען פיראמאָוויטשאַ 3.

א קעלער

טריקען מיט 2 פענסטער און עלעקטרישע בעלייכטונג, געאייגנעט אויף א פראצאוויע צו מע-סיגען פרייז צו פערדינגען. ערפאהרען בם נאַטהאַל סאמארסקא 25 אין 2. טויער 1. שטאָק.

סוחרים און פאבריקאנטען! פערלירט נישט אייער האפנונג

אז דאָס בעסטע מיטעל געגען באַנקראָטען און פראָטעסטירטע וועקסלען, איז צו ווענ-דען זיך אין די בערימטע ביוראָ סאַנדאָווע

„וועריטאס" פיעטר. 31 אין הויף

טעל. 27-53. וואו אַלע הובות ענינים פון פראָ-טעסטירטע וועקסלען ווערען שטרענג בעהאַנ-דעלט און פון דער ביוראָ געוויכערט און גאַ-ראַנטירט. דאָס ביוראָ שיקט ארויס אייגענע מענשען אויף דער פראָווינץ אין גאַנץ פוילען. דאָס ביוראָ ערלעדיגט אויך אַלער ארט ביט שריפטען אין אַלע רעגירונגס-אינסטיטוציעס. בעמ.: מיר נעמען אָן זאַכען אויף אייגענע קאָסטען.

לאנגיעהריגער געריכטס-סעקרעטאר

שרייבט און ערלעדיגט אַלערליי ביטעס, קלויזולעס און זאַבעזפיעט-שעניעס אין אַלע שטעט פון פוילען. גוטער ספעציאַליסט אין אַלע מיליטער-ענינים.

רעכטס-קאָנסולענט ב. מאַן, פעטריקאָווער 10 אין הויף רעכטער איינגאַנג.

אווילע אין פאדעמביע

אין צענטרום ביליג צו פערקויפען צו ערקינדי-גען לאָדז זאוואדזקאַ 40, וואוינונג 16. 5889

שרייבען שעהן אונד שנעל

לערנט אויס דער בעוואוסטער קאליגראף

ל. בערמאן — אין — 15 לעקציאנען.

אין איין חודש ווערט ווערט אויסגעלערנט שרייבען גוט א יודישען בריף אפילו דער וואָס קאָן גארנישט.

זאוואדזקא 19, פּרטער 1 שטאָק.

פוילישע שפראך

ווערט ערלענט גרינדליך דורך א קורצער צייט וסכאדניא 29, וו. 3.

וויכטיג פאר דאמען!

מאַכע איך די עלעגאַנטסטע דאַמען-היטע נאָך דער לעצטער פאַריזער מאָדע און די עלטעסטע היטע איבער-ארבייטע איך אויף גענצליך ניי. געדענקט די אדרעס:

פאר נאר **2.50 זל.**

23 זאוואדזקא 23

אין הויף, 2-טען איינגאַנג, לינקס פּאַרטער.

בעמערק.: ניי היטען די לעצטע נייהייטען אין פיינער אויספערטיגונג ביליגער **50 פראצ.** ווי איבעראל

„TOLA"

לעזט און אבאנירט דאס „לאדזער טאגעבלאט"

נוצט אויס די געלעגענהייט

און פערשאפט אייך ביליגע ביכער

בערגעלסאן 7 בענדער פריהער 45 איצט 24 זל. משה נאדיר 6 " " 40 " 25 זשיטלאָווסקי פילאזאפיע 2 בענער פריהער 40 איצט 25 זל. דאַרווין אפשטאַמונג פון מענש פריהער 27 איצט 17 זאנגוויל טרוימער פון געטא 2 בענדער פריהער 40 איצט 27 זל. דאָכ-טאיעווסקי אידיאָט 2 בענדער פריהער 45 איצט 29 זל. דאָסטאָיעווסקי ערנידריקטע און בעליי-דיגטע אָרימע מענשן פריהער 27 איצט 17 זל. פּאַרעל געשלעכט פראַגע 2 בענדער פריהער 36 איצט 22 זל. שאָפּענהויער חכמת פון לעבען פריהער 20 איצט 12 זל. ארציבאַשעוו סאַנין פריהער 13.50 איצט 8.50 זל. לעצטער שידוך פריהער 27 איצט 17 זל. געטע פויסט פריהער 63 איצט 36 זל. איבסען דראַמען 4 בענדער פריהער 27 איצט 17 זל. ספענסער ערציהונג פריהער 12.50 איצט 8.50 זל. סטרינדבערג דאָס רויטע צימער פריהער 13.50 איצט 8.50 זל. רעמאַרק אויפ'ן מערב פראָנט פריהער 3 איצט 1.50 זל. עמיל לודוויג יולי 1914 פריהער 3 איצט 2.10 פיליפּ מעלער לבנין און גאַנדי פריהער 6 איצט 3.95 זל. אויך צו בעקומען אַלע אויסגאַבען פון אַלע פערלאַגען אינלענדישע און אין אויסלענדישע.

צו בעקומען אין בוכהאנדלונג פון **נ. בערלינסקי** אלט-שטאָט 12 אין הויף

Miejski Kinematograf Oświatowy

Wodny Rynek, Tel. 18-26.

Od dn. 26-XI do dn. 2-XII 1929 r.

dla dorosłych

SZECHEREZADA

(Tajemnica Wschodu)

w rolach głównych: Marcela Albani, Agnes Petersen-Mozżuchinowa Mikołaj Kolin Iwan Petrowicz.

dla młodzieży

WILK i SZAKALE

Dramat pionerów pustyni zachodniej W roli głównej pies-wilk „RIN-TIN-TIN"

Napr. **Obóz letni Przysposobienia kobiet do obrony kraju** w Gorczynie pod Kościerzyną

עלטערן!

אין מיין לאנג יעריגע עגזיסטירענדע **חדר שולע** ווערען אָנגענומען קינדער וואָס לערנען אין פאָווש. שולעס צו לערנען: חומש, רש"י, נ"ך משניות, גמרא, היסטאריע, רעדען און שרייבען העברעאיש. אויך יודישע דיקטוריע זעלבסט צוזאַמען-שטעלען, ס'ווערט אויך אָנגענומען אנפענגער פון 5 יאהר אן, ווי ס'וערט אין פערלויף פון 5 חדשים אויסגעלערנט גרינדליך עברי, א שטרענג רעליגיעזע ערציהונג! צוגענגליכע פרייזען!

מנהל יחיאל דוד ראזענפעלד

פלאַץ-וואָלנאָשטשי (נייע שטאָט) 6 קווער אָפיצינע רעכטס II שטאָק

דאָס לאַנג-יעהריגע רעכטס-קאָנסולענט ביוראָ

ש. האכבערג. פאנסקא 1.

עק קאָנסטאַנטינער צופאַר טראַמוויי מיט 3, 15. ערלעדיגט און שרייבט אַלערליי ביטעס און קלאַגעס קלאוזולעס זאַבעזפּיעטשעניעס — ספעציאַליסט אין שטייער ענינים — אדוואָקאַטעס אויף פּאָדאַטעק דאָכאָדאָווע ס'ווערט אויסגעקויפט פאַטענטען אויפ'ן יאהר 1930

Hochberg, Żeromskiego 1.

Telefon 136-77.

Ratuj zdrowie! Wzbogać rozum!

Mądry przeczyta, zrozumie i skorzysta!

Największe i najtańsze źródło dobrej, pożytecznej, ciekawej i pouczającej książki!

Wydawnictwo „Świt", Warszawa, Nowowiejska 32, do każdej zamówionej książki dodaje drugą, ciekawą i pożyteczną książkę darmo.

Wysyłamy za gotówkę lub za zaliczką pocztową, lecz po otrzymaniu 1 zł. 50 gr. na wydatki pocztowe i opakowanie (można w znaczkach pocztowych).

Szyller-Szkolnik: „Hypnotyzm! Sugestja. Telepatja!". „Siła nasza wewnątrz nas". 98 rozdziałów. Magnetyczny rozwój oczu. Autosugestja. Wpływ hypnotyzera na medjum. Sugestja podczas snu. Sugestja na jawie. Odgadywanie myśli. Powodzenie w miłości. Leczenie wszelkich nałogów. Zł. 8.—, w pięknej, mocnej oprawie zł. 10.—.

St. A. Wotowski: „Tajemnice życia i śmierci". Życie pozagrobowe, siedm rozdziałów. Zł. 1.50.

P. Szmurło: „Świat nadzmysłowy i metoda jego badania". Zdolności nadnormalne. Zł. 1.—.

Pr. Wójcicki: Siła zła. „Djabeł" Ukazywanie się szatana na seansach spirytystycznych. Masowe opętania i szały w klasztorach. Zł. 1.50.

Szyller-Szkolnik: „Astrologja kabalistyczna". Oddziaływanie planet na przeznaczenie, charakter i zdolności osób urodzonych pod ich wpływem. Szczęśliwe kamienie i kwiaty. Zł. 2.—.

St. A. Wotowski: „Duchy i zjawy". Medjumizm. Liczne fotografje duchów i zjaw. Zł. 2.—.

Medjum Evigny-Rara: „Wyrocznia Arabsko-Haldejska". Odpowiedzi na najważniejsze pytania. Zł. 1.—.

„Najnowszy sennik powszechny". Ze starych egipskich i arabskich dokumentów. Oprócz wykładu snów — tabela szczęścia. Dni szczęśliwe i feralne. Wróżenie z planet i z 36 kart. Zł. 5.—.

Bosko-czarnoksiężnik: „Tysiące sztuk czarodziejskich. Tajemnice magji. Zbiór najciekawszych sztuk. Zł. 2.—

Miss Hasse: „Najnowszy sennik naukowy". Z przedmową Szyllera-Szkolnika. Zł. 1.—.

„Tajemnice czarodzieja". Podręcznik eksperymentów magicznych, ilustrowany Zł. 1.—.

Dr. Cz. Pendo: „Poradnik dla młodych mężatek. Małżeństwo, ciąża, płodność, poród. Sekretne sposoby małżeńskie, pielęgnowanie niemowląt. Zł. 2.—.

H. Suenger: „Etyka stosunków płciowych". Zł. 1.—.

Dr. A. Guillard: „Higiena piękności". Jak zachować piękność i zdrowie. Zł. 1.50.

Karol Darwin: „O pochodzeniu człowieka", człowiek-małpa. Z wieloma ilustr. Zł. 3.—.

Dr. Tandey: „Zboczenia płciowe", Zł. 1.50.

Orleanus: „Spowiedź onanisty". W szponach nałogu, Wzruszające opowiadanie. Zł. 1.—.

Paul Bourcet: Zazdrość w miłości". Zazdrość zmysłowa. Zazdrość serca. Zazdrość a miłość. Powód i istota zazdrości. Liczne przykłady. Zł. 1.

Dr. Levoissier: „O zdradzie i niewierności" Małżeństwo—prostytucja. Damy rozpusty. Zł. 1.50.

Dr. Kirchner: „Mój system tajemny". Jak uzyskać zdrowie? Metody odżywiania. Wykroczenia płciowe. Apatja. Leczenie złych przyzwyczajeń. Zł. 4.—.

St. A. Wotowski: „Miłość a kłamstwo". Kłamstwo mężczyzny i kobiety. Słynni uwodziciele. Kobiety demoniczne. Zł. 2.—.

Dr. Werner: „Masaż". Leczenie wszelkich chorób zapomocą mięsienia. Z 14-ma ilustracjami. Zł. 1.50.

Szyller-Szkolnik: „Tajemnice powodzenia". Jak żyć, czynić i postępować, aby zdobyć, zadowolenie moralne i zwycięsko przeciwstwić się losowi. Zł. 1.—.

Pr. Kutz: „Czy nagość jest grzechem". Zł. 1.—.

Weininger: „Tajemnice kobiet i mężczyzn". Zł. 1.—.

Prof. Dr. Forel: „Zagadnienie seksualne". Dwa tomy. Z wieloma rycinami. Zł. 5.—.

Dr. Spencer: „Rozwój stosunków płciowych od najdawniejszych do czasów obecnych". Zł. 1.—.

Dr. M. Rosen: „Życie seksualne a choroby weneryczne". Syfilis, paraliż postępowy. Zł. 1.—.

Dr. Misiewicz: „Samogwałt u mężczyzn i kobiet". Jego skutki i środki wyleczenia. Zł. 2.—.

Dr. med. E. Jozan: „Życie płciowe kobiety". Znaczenie stosunków płciowych. Ciąża. Rozwój płodu. Poród. Cenne rady i wskazówki. Zł. 1.50.

I. Miciński: „Nerwowość". Histerja. Neurastenja. Hypochondrja. Alkohol. Tytoń. Napoje podniecające. Nadużycia płciowe. Leczenie. Niezwykle cenne rady i wskaz. dla nerwowców. Zł. 1.50.

Dr. Queyrat: „Miłość i małżeństwo". Uwodziciele. Shańbione dziewczęta. Handel żywym towarem. — Związki nieślubne. Dzieci z nieprawego łoża. Sutenerstwo. Prostytucja. Policja obyczajowa, Zł. 1.50.

Dr. A. Korab-Korabiewicz: „Choroby weneryczne". Uleczalność syfilisu i innych chorób wenerycznych. Jak zapobiegać zarażeniu się. Podręcznik praktyczny dla mężczyzn i kobiet. Zł. 1.—.

Surbfeld: „Dyskretne sposoby małżeńskie". Zł. 1.—.

Dr. Gelsen: „Hygjena miodowych miesięcy". Wskazówki dla nowożeńców. Zł. 1.—.

Pr. Weininger: „Płeć i charakter". Dwa wielkie tomy Zł. 8.—.

Dr. S. Breyer: „Wielki lekarz domowy". Nauka o zdrowiu. Przyczyny, objawy i leczenie wszystkich chorób zwykłemi domowemi środkami, trawami i sposobami medycznemi. Mnóstwo ilustracyj. Jak zachować młodość, piękność i zdrowie. Wielka księga w bogatej, płóciennej oprawie. Zł. 10.—.

Szyller-Szkolnik: „Co każda panna wiedzieć powinna". Jak poznać przyszłego męża". Zł. 1.—.

Szyller-Szkolnik: „Co każdy młodzieniec wiedzieć powinien". Jak poznać przyszłą żonę. Zł. 1.—.

Szyller-Szkolnik: „Zwycięstwo w miłości"! — Jak zdobyć miłość ukochanej osoby. Czary amulety i talizmany: Zł. 2.—.

„Prawdziwy ognisty smok". Zł. [illegible].—.

„Siedem razy opieczętowana księga". Największe tajemnice, czyli magiczno-sympatyczny skarb Zł. 5.—.

Szyller-Szkolnik: „Kobieta i kobietka". Myśli, uwagi i aforyzmy o kobiecie. Chcesz poznać kobietę—przeczytaj „Kobietę i kobietkę". Zł. 1.50.

St. A. Wotowski: „Wielka księga cudów i tajemnic". „Czarna i Biała Magja". Tajemne praktyki, zaklęcia i recepty, z wielu ilustracjami. Zł. 4.—. W ozdobnej oprawie zł. 5.—.

T. Kutz: „Doświadczenia spirytystyczne—stoliki wirujące". Jak urządzać seanse spirytystyczne — Zjawiska, eksperymenty i doświadczenia. Słownik terminów okultystycznych. Zł. 2.—.

Fr. Szmurło. „Ze świata tajemnic". — Spirytyzm. Okultyzm. Metapsychika. Komunikaty zaświatowe. Ewokacje zmarłych. Telepatja. Lecznictwo medialne. Magnetyzm. Zdolności. Powodzenie w miłości. Leczenie wszelkich nałogów. Jasnowidzenie. Zł. 3.—.

Szyller-Szkolnik: Chiromancja (linje rąk), fizjognomika (rysy twarzy), astrologja (nauka o wpływie gwiazd na losy). Praktyczny podręcznik z ilustracjami zł. 3.—, w oprawie zł. 4.50.

Broffer: „Czy będziemy żyli po śmierci". Zł. 1.—.

Szyller-Szkolnik: „Spotęgowanie woli". Jak zostać silnym i wyzwolonym człowiekiem. Zł. 1.50.

St. A. Wotowski: „Życie, przygody miłosne i kochankowie cesarzowej Katarzyny II". Niezmiernie ciekawa. Tylko dla dorosłych. Zł. 1.50.

Dr. Gumplowicz: „Obłąkani Królowie". Zdumiewające rewelacje historyczne o zwyrodniałych i zidjociałych władcach. Tajemnice dworów królewskich—Francji, Hiszpanji, Danji, Szwecji, Rosji i innych. Zł. 1.50.

Boccaccio: „Dekameron". 100 opowieści. Trzy duże tomy, 160 ilustracji. Tylko dla dorosłych. Razem zł. 10.—.

Szyller-Szkolnik: „Mnemonika". Sztuka wyrobienia doskonałej pamięci. Usuwanie roztargnienia. wzmacnianie zdolności umysłowych. Zł. 2.—.

Pr. Zachorski: „Dobry ton". Nowoczesny kodeks towarzyski: Jak zostać mężczyzną wytwornym.—Jak zostać wytworną kobietą. Zł. 1.50.

A. Zbikowski: „Słownik wyrazów obcych". Niezbędne w życiu społecznem i politycznem. Zł. 1.50.

Pr. Tejchfeld: „Samouczek esperanto". Zł. 1.—.

Klecki: Samouczek „Gry w szachy". Zł. 2.—.

Wiktor Jaczewski: „Kurs gry filmowej". Mimika, Ćwiczenia praktyczne. Zł. 1.50.

M. Zawadzki: Polski sekretarz dla wszystkich. Poradnik prowadzenia ksiąg handlowych. Wzór listów, ofert, próśb, umów i skarg sądowych. Zł. 2.—.

Krumłowski: „Sto tysięcy żartów. Nowe figle, dowcipy, monologi, anegdoty. Zł. 1.—.

Miła niespodzianka dla dzieci: 25 tomików najpiękniejszych bajeczek i powiastek dla dzieci—przez najwybitniejszych autorów tworzących bogatą bibljotekę dla dzieci. Wszystkie ilustrowane. Zł. 3.—.

Dr. Henryk Szmidt: „Nasz weterynarz". Wielki podręcznik dla wszystkich w 9-ciu rozdziałach ze 100 rycinami. Zł. 7.—.

Redakcja Kupon F. „ŚWIT"

Wyciąć i załączyć do listu. Otrzyma Sz. P. do każdej zamówionej książki, drugą ciekawą i pożyteczną książkę darmo.

Kino MIMOZA

ul. Kilińskiego 178.

היינט פרעמיערע!!!

„די טענצערין" — פון מאסקווא

אין דער הויפּט-ראָל: **דאלארעס דעל ריא**

צום אויבּיגען בילד איז אנגאזשירט א רוסישער כאָר.

דער נאָהנטסטער פּראָגראַם: **„דער שמייכעל פון גורל"** מיט יאַדוויגאַ סמאָסאַרסקאַ.

כי יהי' ריב בין אנשים ונגשו אל המשפט!!!

זאָלסטו גלייך קומען צו לויפען אין רעכטסקאָנסולענטען ביוראָ צו ה' מאנעלא

17 פּעטריקאָווער 17

טעלעפאָן 48-79

וואו עס ווערט ערלעדיגט און געשריבען אַלערליי ביטעס: ציווילע, קאַרנע, האַנדלאָווע, אַפּעלאַציעס, אַדוואָלאַניעס, קלויזולעס, זאַבּעזפּיעטשעניעס אויף אַלע שטעט אין פוילען שותפות-אַקטען וועגען דירות אין אורזשאָנד ראָזיעמטשע, ווי אויך איבער-זעצונגען אין אַלע שפּראַכן. מיט אכטונג

מאנעלא, רעכטסקאנסולענט פיעטריקאָווער 17.

צוריקגעקעהרט

Dr. med. P. LANGBARD

הויט- און ווענערישע - קראַנקהייטע

זאוואדזקא 9, טעלעפאָן 10-630

נעמט אָן פון 9 ביז 1 און פון 5 ביז 8 אָוונט. 4455

פאַר 130 זל. צו פערקויפען א נייער שווייצא-רישער — **פאטעפאן**

וסכאָדניא 16, וו. 9 פּאַרטער. 5729

צוויי גרויסע רעמיזעס

קאָן זיין אויף גאַראַזשען, אָדער אויף וואָס עס איז פון זאַפאָרט איבערצוגעבען וסכאדניא 50 ביי וואָלף פּאַרלינסקי. 5728

אבאנאמענטס-פרייז: [illegible] אנאנסען-פרייז: [illegible]

Redaktor-wydawca B. Hamburski

Tłocznia: B. i M. Hamburskich w Łodzi, Piotrkowska 18.